

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Pohádka v životě předškolního dítěte

Vypracovala: Magdalena Švábová

Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

26. března 2015

Magdalena Švábová

PODĚKOVÁNÍ:

Moc děkuji mé vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. Evě Svobodové, za cenné rady a dobré připomínky. Také děkuji Mateřské škole Zeyerova v Českých Budějovicích, za umožnění výzkumu a pomoc při jeho realizaci.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá pohádkou v životě předškolního dítěte. V práci definuji pohádku a její dělení, popisuji vliv pohádky na předškolní dítě a specifikuji tuto věkovou kategorii. Cílem práce je pomocí kvalitativního výzkumu zjistit znalost klasické pohádky u dětí a pokusit se vysledovat, kdo dítěti umožňuje setkání s pohádkou. Pro výzkum jsem použila metodu rozhovoru. Informace získané v rozhovoru, jsem zpracovala do analytického příběhu. Pro větší přehlednost jsem získaná data uspořádala do tabulek a grafů. Je z nich jasně vidět, že nezáleží ani tak na množství informací z prostředí, ale na jeho kvalitě. Bylo by zajímavé výzkum zopakovat na širším vzorku dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA: předškolní dítě, klasická pohádka

Abstrakt

This bachelor's work applies to fairy tale in a child's life. I define a fairy tale and its division, then I describe an influence of fairy tale to a preschool child and I specify this age category. By means of qualitative research, goal of work is to find out knowledge of the classical fairy tale and who enables meeting to fairy tale. For research I used method of interview. I processed obtained information from interview to analytical story. For higher arrangement I arranged obtained data to tables and diagrams. According to this analysis that does not depend on amount of information from surroundings but it depends on quality of data. It would be interesting to repeat research on a wider sample of children.

KEYWORDS: preschool child, classical fairy tale

Obsah

Úvod.....	1
1. ROLE POHÁDEK V ŽIVOTĚ PŘEDŠKOLÁKŮ	2
1.1 Předškolní období dítěte a jeho specifika	2
1.2 Vznik pohádky	3
1.3 Pohádka jako literární útvar	5
1.3.1 Pohádka a její specifika	5
1.3.2 Klasická pohádka a její přiblížení dětem	6
1.3.3 Dělení pohádek podle způsobu zpracování	8
1.3.4 Dělení pohádek podle míry zastoupení fantastika	9
1.4 Funkce pohádek	11
1.5 Psychologický význam pohádky	13
1.5.1 O Popelce - psychologický rozbor pohádky	17
1.5.2 O Červené karkulce - psychologický rozbor pohádky	19
1.5.3 O Perníkové chaloupce - psychologický rozbor pohádky	20
1.5.4 Dlouhý, Široký a Bystrozraký - psychologický rozbor pohádky	20
1.6 Pedagogický význam pohádek	21
2. MAPOVÁNÍ ZNALOSTI POHÁDEK	23
2.1 Vybrané pohádky a postup jejich zpracování (obrázky pohádek)	23
2.1.1 O Popelce	23
2.1.2 O Šípkové růžence	25
2.1.3 O Smolíčkovi	26
2.1.4 O Budulínkovi	27
2.1.5 O Červené karkulce	28
2.2 Vybrané pohádky a postup jejich zpracování (úryvek z textu)	29
2.2.1 O Perníkové chaloupce	29
2.2.2 O kohoutkovi a slepičce	31
2.2.3 Hrnečku vař!	32
2.2.4 O Koblížkovi	33
2.2.5 Dlouhý, Široký a Bystrozraký	34
2.3 Práce s dětmi	35
2.3.1 Cíle a výzkumné otázky	35
2.3.2 Charakteristika třídy	36

2.3.3	Zvolené metody	36
2.3.4	Popis práce	37
2.3.5	Rozhovory s dětmi	38
3.	VÝSLEDNÁ ZJIŠTĚNÍ A POZOROVANÉ SOUVISLOSTI	55
3.1	Souhrnné zpracování získaných informací	55
3.2	Tabulky	56
3.3	Grafické znázornění	58
3.4	Diskuze	59
3.5	Zajímavé souvislosti	60
	Závěr	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:	65
	Seznam příloh:	68

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma: Pohádka v životě předškolního dítěte. Mé rozhodnutí bylo ovlivněno praxí vykonávanou během studia. Ukázalo se, že úroveň znalostí pohádek u dětí v mateřské škole se velmi různí. Protože pohádka v tomto věku dítě velmi ovlivňuje, zajímalo mne, jak děti znají klasické pohádky a to jsem ověřovala v jedné předškolní třídě. Dítě v tomto věku má velmi rozvinutou fantazii, hravost, touhu něco tvořit, ale zároveň má potřebu vrstevníků, aby dozrálo i po sociální stránce a bylo schopno se zařadit do společnosti. Proto je v tomto období tolik potřebná pohádka, protože má jasný a srozumitelný děj, vždy zvítězí dobro. Pohádka má vliv na formování dítěte, ať už jde o morální povědomí, nebo příklady chování pro určité situace. Nástrahy, které na dítě číhají, jsou mu přiblíženy srozumitelnou formou. Dítě předškolního věku neumí číst, proto je závislé na tom, kdo mu pohádku zprostředkuje. Může to být rodina, televize, mateřská škola. Práci jsem rozdělila na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem se zaměřila na to, co to pohádka vlastně je. Kdy vznikla, k čemu sloužila, pro jakou věkovou skupinu se hodí. Jak pohádka ovlivňuje dítě po psychické stránce ale i po pedagogické stránce. V praktické části jsem se zaměřila na děti předškolního věku a jejich znalost deseti klasických pohádek. Snažila jsem se vypátrat zdroje, odkud dítě své znalosti získalo. Pro svou práci jsem si zvolila kvalitativní výzkum, ve kterém jsem použila metodu rozhovoru. Získané informace o dětech jsem zpracovala do analytických příběhů.

1. ROLE POHÁDEK V ŽIVOTĚ PŘEDŠKOLÁKŮ

1.1 Předškolní období dítěte a jeho specifika

Za předškolní věk označuje M. Vágnerová období od 3 do 6 až 7 let. Přičemž konec tohoto období není vymezen fyzickým dospěním, ale hlavně nástupem do školy. Dítě si již našlo vlastní pozici ve světě, k tomu mu pomáhá představivost. Současně prochází fází fantazijního zpracování informací. V jeho uvažování i komunikaci se zatím projevuje jeho stále přetrvávající egocentrismus. Dítě trvá na svém pohledu na svět, který je pro něj jistotou. Předškolní věk, věk hry nebo také období iniciativy, je doba, kdy má dítě velkou potřebu něco zvládnout, vytvořit a tím potvrdit své kvality. Je to ale také období, ve kterém dítě dozrává i v sociální oblasti. Získává vztahy se svými vrstevníky. Učí se, jak s nimi spolupracovat, jak se prosadit, jak v jejich středu získat rovnocenné postavení. Toto období je tedy důležitou přípravou na život ve společnosti. Aby se tak mohlo stát, je potřebné, aby dítě přijalo řád, jak se má chovat k lidem. Změny na dítěti můžeme pozorovat i při hře. *„V předškolním období je novým projevem chování sdílená aktivita, vyžadující jak sebeprosazení, tak prosociální chování.“*¹ Současně je dítě ve věku poměrně bouřlivého vývoje nejen fyzického, ale také psychického. *„Myšlení předškolního dítěte, stejně jako všechny poznávací procesy, prodělává intenzivní rozvoj, veliký pokrok v průběhu tří let lze zaznamenat nejen v rozsahu poznatků, rozvoji myšlenkových operací, ale i ve formách myšlení (přes pojmy, soudy až k úsudkům). I v této oblasti sehrávají příběhy v životě předškolního dítěte obrovskou roli a výrazně podněcují zcela přirozený rozvoj myšlení i ostatních procesů, čímž se významně podílejí na učení dítěte předškolního věku.“*² Nejčastějším, a troufám si tvrdit, že i nejpřirozenějším a nejvhodnějším, typem příběhu, se kterým by se dítě v tomto věku mělo setkávat, je příběh pohádkový.

¹Podle: VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

²SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749. s. 131.

1.2 Vznik pohádky

Pohádka nás doprovází od nepaměti. Nabízí se otázka, kde se vzala? Marie-Louise von Franz uvádí, že podle W. Schmidta (*Der Ursprung der Gottesidee* = Původ ideje boha) *určitá pohádková témata sahají beze změny až do doby 25 000 let před Kristem.*³ Jde tedy o velmi staré příběhy, předávané z generace na generaci nejprve vyprávěním - ústní lidovou slovesností.

Každý vypravěč pohádku nějak drobně obohatil. Tím, jak pohádky putovaly po světě, se obměňovaly a pozměňovaly. Proto si dnes můžeme přečíst různé verze. V minulém století se někteří vědci zabývali otázkou, zda je možné vypátrat tu první, „prapůvodní“ verzi některé z pohádek. Marie-Louise von Franz k tomu říká: *„V té době neexistovala žádná hypotéza o obecném kolektivním nevědomí nebo o obecně lidské psychické struktuře (jakkoli na to někteří vědci nepřímo poukazovali), a tak se začalo vášnivě zjišťovat, na kterém místě pohádka vznikla nejdříve a kam putovala. Theodor Benfey (Kleinere Schriften zur Märchen-forschung /Malá bádání o pohádkách/, Berlín 1894) se pokusil dokázat, že všechny pohádky mají původ v Indii a do Evropy se dostaly později, zatím co jiní jako Alfred Jensen, H. Winkler a E. Stucken tvrdili, že všechny pohádky jsou babylonského původu a rozšířily se po Malé Asii a odtud do Evropy.“*⁴ Kaarle Krohn a Antti Aarne (zakladatelé finské školy) zvolili jiný přístup k tomuto problému: *„Oba muži se shodli, že nelze objevit jedinou zemi, kde pohádky vznikly, a předpokládali, že rozličná vyprávění pocházejí z různých zemí. Sestavili sbírky jednotlivých typů pohádek a dostali nápad, že u příběhu typu Kráska a zvíře nebo Zvíře pomocník atd. existuje nějaký nejlepší, nejbohatší, nejpoetičtější a nejlépe vyjádřený originál a všechna ostatní vyprávění jsou odvozená.“*⁵

Badatelé znovu a znovu objevovali, že základní myšlenka pro určitý typ příběhu zůstává stejná. To potvrzuje Marie-Louise von Franz, když uvádí, že se pohádky našly na egyptských papyrech a stélách: *„Písemná tradice sahá tři tisíce let do minulosti, a co*

³FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 167.

⁴FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 169.

⁵FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 170.

*nás překvapuje, je neměnnost základních motivů. "Například motiv, kdy žena vysvobodí zvířecího milence, existuje nezměněný dva tisíce let."*⁶

Zůstává otázka, kde se vzaly ty motivy? Zde se názory rozcházejí. Černoušek k tomu uvádí: *„Mýtus i pohádka se také formální stavbou podobají třetímu útvaru z říše nevyčerpatelné imaginace lidského nevědomí: snu. Zatím co je sen výrazem nevědomých hlubin, je pohádka i mýtus projevem kolektivních sil lidové imaginace."*⁷

O nevědomí a snu se zmiňuje také Marie-Luise von Franz. Ta pokládá za pravděpodobné, že *„archetypové⁸ příběhy vznikají nejčastěji jako individuální prožitky při vpádech z nevědomí, a to buď ve snu, nebo v bdělé halucinaci, když do individuálního života pronikne archetypový obsah. Je to vždycky numinózní⁹ zážitek. V primitivních společnostech se neuchová prakticky žádné tajemství, takže se o tomto numinózním zážitku vždycky hovoří a každé další vyprávění jej amplifikuje (zesiluje)..."*¹⁰

Své tvrzení opírá o dílo Ludwiga Laistnera (*Das Rätsel der Sphinx /Hádanka sfingy/*, Berlín 1889). Jeho hypotéza zněla: *„že základní motiv pohádky a místní pověsti pocházejí ze snů. Soustředil se však jednostranně na motiv noční můry. Kromě názorů, že pohádky vznikají na základě snů nebo podivných úkazů"*¹¹, existuje i skupina, která se domnívá: *„že lidé určité pohádkové motivy a příhody znají a potom je použijí v místní situaci. Řekněme, že ve vesnici spáchá dívka sebevraždu tak, že skočí z útesu. Deset let*

⁶ FRANZ, Marie-Luise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 167.

⁷ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 26.

⁸ Archetyp – pravzor, původní typ; výchovou i kulturou předávaný a přejímaný (Kolektiv autorů. *Slovník cizích slov: [slova známá & neznámá]*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993, 251 s. ISBN 8090164706.)

⁹ Numinózní (z latinského pojmu numinosum, který označuje dynamické působení nezávisle na vůli člověka. Numinózní působení je provázeno hlubokými emocemi. (Podle: SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Numinózní* [online]. Poslední verze 23. 3. 2015 [cit. 10. října 2014]. Dostupný z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/numinozni>)

¹⁰ FRANZ, Marie-Luise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 170.

¹¹ FRANZ, Marie-Luise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 170.

*nato už může být tato sebevražda z nešťastné lásky obklopena klasickým pohádkovým motivem.*¹²

1.3 Pohádka jako literární útvar

1.3.1 Pohádka a její specifika

Pohádka pochází z folklorního žánru, který je závislý na ústní lidové slovesnosti. Vyprávění je založené na básnické fantazii. Často zde vystupují nadpřirozené bytosti a jevy, nejedná se o reálný svět. Vypravěč i posluchač ví, že se příběh ve skutečnosti neodehrál. Po slohové stránce je pohádka charakteristická ustálenými začátky (bylo, nebylo, za devatero horami, byl jednou jeden) i závěry (vzali se a byly velice šťastni, jestli neumřeli, tak tu žijí dodnes, zazvonil zvonec a pohádky je konec) a doslovně opakované a přejímané přímé řeči. Důležitou úlohu zde také sehrávají některá čísla, především číslo tři (král měl tři syny, trojí opakování, tři úkoly, předměty, bratři, sestry, sudičky atd.), dále pak často čísla sedm (sedmero krkavců), devět (za devatero horami), dvanáct (dvanáct měsíčků), čtyřicet (Alibaba a čtyřicet loupežníků), sto (usnula na sto let).¹³

Ačkoli jde v případě pohádky vždy o příběh vymyšlený, je důležité si uvědomit, že: „*Pohádka není pravda ani lež. Pohádka je fantastický příběh, jehož fabule (souhrn popsanych událostí) je ověřena generacemi posluchačů a později čtenářů i diváků. Opakovanou interpretací se příběh ustálil v optimální podobě, která obvykle nepostrádá napětí a v níž nacházíme jistotu, že nakonec i přes mnohé útrapy a nástrahy dobro zvítězí nad zlem, dobré skutky budou po zásluze odměněny a zlé potrestány, stejně jako dobrý člověk dosáhne štěstí a zlý upadne do záhuby, pokud mu není dána možnost nápravy, což obvykle není.*“¹⁴

Oblíbenost pohádkových příběhů navzdory jejich nereálnosti potvrzuje ve své práci i Černoušek: „*Bez pohádek si dětství vlastně ani nedokážeme pořádně představit. Na celém světě, ve všech kulturách a ve všech dobách, se dětem vyprávějí příběhy, které se*

¹² FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 175.

¹³ Podle: WIKIPEDIE. *Pohádka*. [online]. Poslední revize 23. 3. 2015 [cit. 10. října 2014]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pohádka>.

¹⁴ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 9788026200208. s. 107 - 108.

ve skutečnosti nikdy neodehrály, v nichž vystupují bytosti a tvorové, které zatím žádný přírodovědec nezaregistroval, v nichž se dějí věci neuvěřitelné a nadpřirozené, odporující fyzikálním zákonům. Síla představivosti a kouzlo pohádkového slova je silnější než zákon gravitace.¹⁵

1.3.2 Klasická pohádka a její přiblížení dětem

„Klasická pohádka prokázala svou životnost v nadčasové dimenzi a je tak svým způsobem útvarem nesmrtelným, přežívajícím jednotlivé generace, aniž by zestárla, omšela nebo se jednoduše vytratila. Klasické pohádky odpovídají na některé základní psychické potřeby rozvíjejících se dětí a souzní s nimi. Většinou na takové potřeby, které nemohou být ovlivněny dobou, v níž děti vyrůstají, které jsou v podstatě stále totožné: vztah k rodičům, vztah k sourozencům a podobně.“¹⁶

Právě proto, že jsou pohádky nadčasové a přežily tisíce let, Černoušek vybízí ve své knize k tomu, *abychom si uvědomili nezastupitelnost pohádek v dětském vývoji. Říká, že s dětmi se totiž pohádky musí prožívat. Lépe řečeno, spoluprožívat. Nic na světě nenahradí živé vyprávění, nebo alespoň předčítání pohádek.* Autor zde nabádá k tomu, aby si rodiče našli čas na čtení a na dítě.¹⁷ Podobného názoru je i Bettelheim, který radí rodičům: *K tomu, aby pohádka mohla v plné kráse předvést své útěšné schopnosti, symbolické významy a především mezilidské poslání, je lépe ji vyprávět než číst. Když ji čteme, měli bychom ji předčítat s citovým zaujetím pro příběh a pro dítě, s citem pro to, co pro ně pohádka může znamenat. Vyprávět je lepší než číst, protože nám to dovoluje větší pružnost.*¹⁸

Před příliš dramatickou četbou ale varuje Havlíková: *V žádném případě se nenechte svést k dramatickému přednesu. Nečtěte strašlivé věty strašlivým hlasem. Čtěte raději prostě, laskavě, jakoby ta zlá čarodějnice byla spíš jen nešťastná, zahořklá a protivná babka.* Dále doporučuje, aby pohádka přišla od rodičů, a aby se mluvilo o kladných postavách, o hrdinství, o dobru. Jak říká, *z hlediska zdravého duševního vývoje dítěte*

¹⁵ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 5.

¹⁶ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 9-10.

¹⁷ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 6.

¹⁸ BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 148.

*není totiž klasická pohádka tak úplně nevinným slovesným útvarem, jak by se mohlo zdát. Varuje tak rodiče před názorem, že pohádkou není co zkazit.*¹⁹

I přesto, že již byla prokázána důležitost pohádek, najdou se mezi lidmi tací, kteří se domnívají, že jsou pohádky smyšlené a pro děti zbytečné. Dospělí odpovídají dětem vědecky, ale děti tomu nerozumí a přemýšlí, kde udělaly chybu. Proč jim dospělí nerozuměli? Byla otázka špatně položena? Podle Bettelheima dítě potřebuje vědět, že svět stojí pevně na jednom místě a ne, že se země otáčí.²⁰ Někdy jsou pohádky považovány za literární fosilii vhodnou spíše pro sběratele. Tento odmítavý postoj je v dnešní technické době pochopitelný. Dnes mohou některé lidi fascinovat zázraky technické více než fantazie dávných vypravěčů.²¹ Při studii pohádek se však zjistilo, že *„pohádky popisují obecně lidské základy. Zvláště důležité jsou, pokud analyzujeme lidi z jiného konce světa; když přijde do ordinace Ind nebo Australan a my jsme se dosud zabývali pouze vlastními mýty, nepodaří se nám vůči němu vybudovat lidský most. Pokud však analytik zná základní lidské struktury, může k němu lépe najít vztah. Četla jsem o misionáři z ostrovů v jižních mořích, který říkal, že nejjednodušší způsob, jak nalézt vztah k místním lidem, je vyprávět jim pohádky. Je to řeč, v níž si všichni rozumějí.“*²² Pro děti v předškolním období, kterými se ve své práci zabývám, je navíc nesmírně důležité, aby se ve vyprávěném příběhu dokázaly orientovat. *„Je nám líto, když slyšíme, jak dítě nadšeně vypráví o hrdinech akčních filmů a nezná základní klasické pohádky jako O Červené karkulce, O kůzlatech, O perníkové chaloupce... pak je na mateřské škole, aby hledala cesty, jak doplnit tyto nedostatky a umožnit dětem, aby se setkaly se skrytým poselstvím dávných generací, zažily strach a úzkost z vědomí, že vše dobře dopadne a hrdina, se kterým se ztotožňují, dojde uznání a bude po zásluze odměněn.“*²³

¹⁹ HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Praha: Albatros, 1987, s. 82.

²⁰ Podle: BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901.

²¹ Podle: ČERNOUŠEK ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601.

²² FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 23-24.

²³ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 9788026200208. s. 111.

1.3.3 Dělení pohádek podle způsobu zpracování ²⁴

1.3.3.1 Klasická adaptace

„Jde o sběratelský postup, ve kterém se projevuje snaha reprodukovat ústní podání tak, aby v literárním zpracování zůstaly co nejvíce zachovány prvky folklórní poetiky. Tuto metodu používali např. bratři Grimmové. Z našich autorů se sem řadí především K. J. Erben. (Z dalších českých představitelů sem patří B. M. Kulda, J. Š. Kubín nebo J. F. Hruška.)“²⁵ K vypravěčskému stylu navíc Urbanová uvádí, že „v tradičních pohádkách převažuje autorský vypravěč, vypravěčský part je veden v er-formě.“²⁶

1.3.3.2 Autorská adaptace

„Jedná se o převyprávění původních pohádkových motivů, kdy autor vnáší do zpracování svůj rukopis. Patří sem díla B. Němcové, která si počínala jako skutečná lidová vypravěčka. (Z dalších autorů bychom sem mohli zařadit V. Říhu a F. Hrubína.)“²⁷ Pro sběratele a spisovatele vznikaly zásady, podle kterých se společnost řídila a pohádky tvořila.²⁸

1.3.3.3 Autorská pohádka

Autoři uplatňují svou tvůrčí individualitu, pohádkové motivy zpracovávají volně, je zde patrný odklon od poetiky i látek folkloru. Autorskou pohádku vytvářeli např. J. Mahen, J. Lada, J. Werich, M. Macourek.²⁹ Podobný názor zastává i Svatava Urbanová, která

²⁴ ŠMAHELOVÁ, Hana. Návraty a proměny. s. 97-235 v NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

²⁵ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

²⁶ URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003, ISBN 80-7198-548-1, s. 92.

²⁷ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

²⁸ Podle: RICHTER, L. Pohádka...a divadlo. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004, s. 94. ISBN 80-902975-2-8, v KUŠLOVÁ, Petra. Pohádky a dítě předškolního věku. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2012. 53 s. Bakalářská práce. s. 12. Dostupný z WWW: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F350510%2Fpedf_b%2FBAKALARSKA_PRACE_oficialni_verze_zpsdovsx.pdf&ei=GC2oU8zwCo2w7Aa4soDQCw&usq=AFQjCNG QUCPByS27o9LTHne-nPqsF9oLw

²⁹ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

říká, že česká autorská pohádka vychází z folklórní inspirace a vyznačuje se tím, že vžité postavy a postupy jsou vtahovány do fantazijně pohádkového světa, nebo že do ustáleného světa pohádky jsou vneseny reálie moderního života. Dále uvádí, že v autorských pohádkách 60. let dochází k převaze „povídače“, je zde uplatněn také přímý vypravěč v ich-formě, který vypráví jedním dechem, v dlouhých souvětích.³⁰

V autorských pohádkách se ale bohužel může stát, „že se autor, aby si podmanil diváka, uchyluje k líbivě komické poloze některých kouzelných postav (nejčastěji to odnášejí právě čerti a vodníci), které zbavuje symboliky přírodních sil a vytváří z nich přihlouplé, snadno ošálitelné a komicky vystupující chlapíky Charakteristickou vlastností těchto pohádek je zmírnění dopadu zlých skutků na člověka tím, že mu bývá dána šance nápravy a polepšení Sice nese pro dítě naději, že pokud něco pokazí, je možné to napravit, ale vedle toho vnáší do zcela jasně černobílých pohádek tóny nejasně šedivé, informující o tom, že ne každé zlo musí být potrestáno.“³¹

1.3.4 Dělení pohádek podle míry zastoupení fantastika

1.3.4.1 Pohádka kouzelná (fantastická)

„Je nejrozšířenější, postavy bývají jasně rozděleny na kladné a záporné, syžety³² těchto pohádek bývají odvozovány z archaických rodových mýtů a obřadů zasvěcení, s představou dočasné symbolické smrti a znovuzrození.“³³ Tento typ pohádky poznáme nejsnadněji podle toho, že „V kouzelných pohádkách vystupují nadpřirozené bytosti, trpaslíci, obři, čerti, vodníci, sudičky, víly a další. Každá z těchto bytostí má v sobě zakódován určitý archetyp, který není dobré interpretací pohádek proměňovat, protože jeho platnost a potřebnost byla prokázána historií.“³⁴ Často se v souvislosti s kouzelnou pohádkou a jejími symboly hovoří o snové symbolice, případně o „kolektivním nevědomí“. Kouzelná pohádka totiž uchovává pravzory postav v jejich nejjednodušších,

³⁰ URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003, s. 92. ISBN 80-7198-548-1.

³¹ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 9788026200208. s. 110.

³² Syžet – schéma epického nebo dramatického díla (Kolektiv autorů. *Slovník cizích slov: [slova známá & neznámá]*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993, 251 s. ISBN 8090164706.)

³³ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

³⁴ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 9788026200208. s. 108.

nejpřesnějších a zároveň nejhlubších podobách. Přičemž tuto symboliku jsme schopni vnímat a dešifrovat nejen my, ale i malé děti.³⁵

1.3.4.2 Pohádka zvířecí

„Je nejstarší, hlavními nositeli děje jsou zvířata, která jinak plní jen pomocné role, a příběh se odehrává v jejich přirozeném přírodním prostředí, tyto pohádky bývají často mravoučné, a proto jsou velmi blízké bajce.“³⁶ Zvířata tedy vystupují jako lidé, jednají jako lidé, přebírají lidské vlastnosti. A jak z vlastní zkušenosti uvádí Marie-Louise von Franz, pro malé děti jsou zvířecí příběhy mnohdy srozumitelnější a přístupnější: *„Při vyprávění pohádek jsem si všimla, že děti dávají v určitém věku přednost příběhu o zvířatech. Začne-li se s příběhy o princích a princeznách, které odnesl čert, zeptají se: „Co je to čert?“ atd. Potřebují to pořádně vysvětlit. Ale když řeknete: „Pes řekl kočce,“ – poslouchají velmi napjatě. Zdá se tedy, že se jedná o základní materiál, nejhlubší a nejstarší formu vyprávění.“³⁷* Dalším sympatickým rysem tohoto typu pohádek je, že *„nám mohou pomoci k poznávání svých vlastních vlastností i vlastností druhých lidí, ale také přinášejí jasné poučení, které nečpí moralitou právě proto, že jejich hrdiny jsou kůzlátka, vlci či starý pes.“³⁸*

1.3.4.3 Pohádka legendární

„Její děj se opírá o biblické postavy, nejčastěji o putování Krista a sv. Petra.“³⁹

1.3.4.4 Pohádka novelistická (realistická)

„Je nejmladší, fiktivnost je potlačena na minimum nebo se nevyskytuje vůbec, zdůrazňuje každodenní život včetně sociální problematiky, jejich hrdiny jsou prostí lidé, kteří se musí spoléhat na svůj rozum a sílu.“⁴⁰

³⁵ Podle: URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003, ISBN 80-7198-548-1. s. 108.

³⁶ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

³⁷ FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 28.

³⁸ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 9788026200208. s. 109.

³⁹ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

1.4 Funkce pohádek

Zkoumáním funkcí pohádek se zabývalo mnoho autorů. Tato problematika je velmi široká a je nahlížena z různých úhlů.

Černoušek formuluje základní funkci pohádek tak, že jde o to „*vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, do světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně porozumět.*“⁴¹ Konstatuje totiž, že pro dětského čtenáře je svět mnohdy nesrozumitelný a způsobuje svým různým výkladem v dítěti úzkost z nejasné *situace*. Dítě má pak v hlavě zmatek, protože si myslí, že ono udělalo chybu, a přemýšlí kde. Tento problém mu pomáhá vyřešit pohádka, *jedinečný umělecký útvar, čerpající svou věčnou existenci z nezničitelného folklóru, z kultury vpravdě lidové. Pohádka svou jednoduchou fabulí,⁴² jasnou polarizací dobra a zla, pochopitelnými zápletkami a krásou jazyka převádí chaotický a nesrozumitelný svět před vyvíjející se dětskou duší ve srozumitelných obrazech. To je asi ta nejdůležitější funkce pohádky: strukturovat skutečnost. Ze skutečnosti zkušenosti teprve vyrobit.*⁴³

Čeňková se nad funkcí pohádky zamýšlí z hlediska jejího působení na dětského čtenáře a říká, že základní je funkce **estetická**. Současně ovšem v dětské literatuře jako takové rozlišuje ještě další čtyři funkce: **poznávací, relaxační, didaktická (výchovná) a fantazijní**.⁴⁴

Urbanová pak fantazijní hledisko dále rozvíjí a zde nachází další funkce pohádky: *To pohádkové (kouzelné) již souvisí s vědomou kreativní schopností člověka, s uplatňováním fantazie ve fabulačním procesu, je plodem nebo výsledkem imaginace jako umělecké fikce. Kouzelnost může mít nebo mnohdy má ráz nadpřirozenosti,*

⁴⁰ NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pedf_b/bakalarka_-_komplet.txt

⁴¹ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 7.

⁴² Fabule – souhrn událostí a příběhů časově a příčinně spojených, smyšlený příběh (Kolektiv autorů. *Slovník cizích slov: [slova známá & neznámá]*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993, 251 s. ISBN 8090164706.)

⁴³ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 9.

⁴⁴ Podle: ČEŇKOVÁ, J. a kol.: *Vývoj literatury pro děti a mládež*. Praha, Portál 2006, s. 12. v ŠTEFECHOVÁ, Veronika. Literární adaptace Perníkové chaloupky. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2007. Bakalářská práce. s. 10. Dostupný z WWW:

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F135527%2Fff_b%2FbakalarkaB.doc&ei=nhAPVZnNDYT2O_q6gJAF&usg=AFQjCNHN9FK9CUBiWipLDLqBMB7InXkA&bvm=bv.88528373,d.ZWU

*nereálnosti, nepravděpodobnosti s funkcí obřadnou, symbolickou nebo účelovou či zástupnou.*⁴⁵

Richter ve své publikaci formuluje tyto funkce:⁴⁶

Poznání hodnot – Dítě si osvojuje, co je dobré a co zlé

Mravní výchova a naplnění – Dítě v pohádkách vidí, že dobro je odměněno a zlo potrestáno)

Zábavnost – vlastní poslání lidové pohádky, u dětí je zábavnost a estetický požitek z pohádky o to důležitější, že je jejich prvním slovesným požitkem, odklání se totiž od skutečnosti, (výmysl sám o sobě přináší vlastní požitek)

Vytváření a upevňování ideálů – velkým kladem pohádky je to, že nám nic nevysvětluje, nevnučuje, nedává nám ponaučení, ale nechává na nás, abychom porozuměli problémům sami

Citové prožívání - rozvoj danými situacemi

Rozvoj jazyka – rozšiřování slovní zásoby

Psychoterapeutická funkce – díky pohádkám můžeme poznat obavy, strachy, úzkosti, dodávají nám optimistickou perspektivu, posilují víru v kladný výsledek

Metaforické vyjadřování – schopnost vyjadřovat se obrazně

Rozvoj myšlení, inteligence a poznávacích schopností – pohádky ukazují, jak přistupovat k řešení problémů, nenavrhují nám ale konkrétní postup

Sociální citění – podpora solidarity a pomoci slabým

Rozvoj představivosti a fantazie – schopnost vlastního vymýšlení a dotváření světa,

Estetický prožitek – slovesná hodnota pohádek, estetické citění⁴⁷

⁴⁵ URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003, ISBN 80-7198-548-1. s. 280.

⁴⁶ Podle RICHTER, L. Pohádka...a divadlo. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004. Funkce pohádky - k čemu je dobrá, s. 94. ISBN 80-902975-2-8. V KUŠLOVÁ, Petra. Pohádky a dítě předškolního věku. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2012. 53 s. Bakalářská práce. s. 12. Dostupný z WWW:

https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F350510%2Fpdf_b%2FBAKALARSKA_PRACE_oficialni_verze_zpsdovsx.pdf&ei=GC2oU8zwCo2w7Aa4soDQCw&usg=AFQjCNG_QuCPByS27o9LTHne-nPqsF9oLw

Množství výše uvedených názorů naznačuje, že funkce pohádky není nic statického, neměnného. „*Současná medializace literatury vede víc k tomu, že se stále více zamýšlíme nad dobovou estetickou a čtenářskou normou. V současnosti je zřetelnější prolínání uměleckých a konvenčních prvků, originalita je nahrazována atraktivností a jinakostí.* Jinými slovy: změna prostředí má vliv na dítě i na literární tvorbu (novelistická pohádka), a tím i na **proměnu funkcí** pohádky, které reagují na to, že v dětské literatuře fungují určité zákonitosti, které jsou spjaté s topizací, s archetypovostí, s tradicí pojmání „vlastního“ a „cizího“. Jestliže se v posledním desetiletí musíme stále více zabývat identitou, autenticitou a fakticitou, je to zřejmě tím, že selhaly dějinné výklady a tradované mýty. Problematika námi nazvaná umělecko-polarizační varianty pouze naznačuje, že modely, vzory a funkce, uplatňování určitého stylu recepce v kulturní normě (styl mytizační, alegorický, symbolický, instrumentální, mimetický, expresivní, estetizující) mohou přispět k představě o proměnách obrazu dítěte a dětství a tvorbě kánonu uměleckých hodnot.“⁴⁸

1.5 Psychologický význam pohádky

Pohádky jsou námi všeobecně samozřejmě vnímány především jako způsob, jak s dětmi prožít hezké chvíle. Ať už jim je vyprávíme, čteme, nebo se na ně společně díváme. Jaký je ale jejich psychologický význam? „*Pohádky jsou nejčistším a nejjednodušším výrazem kolektivně nevědomých psychických procesů. Jejich hodnota pro vědecký výzkum nevědomí tedy převyšuje hodnotu všeho ostatního materiálu. Pohádky zobrazují archetypy v jejich nejjednodušší, nejhutnější a nejpřesnější podobě.*“⁴⁹ Kromě toho, že jsou studnicí pro psychologické výzkumy a další badatele, pátrající po fenoménu lidského nevědomí, jsou pohádkové příběhy především odpovědí na tyto hluboko v nás zakódované potřeby, touhy, představy nebo sny. A připomeňme si, že od pradávna byly určeny především dětem. „*Klasické pohádky*

⁴⁷KUŠLOVÁ, Petra. Pohádky a dítě předškolního věku. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2012. s. 53. Bakalářská práce, s. 12. Dostupný z WWW: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F350510%2Fpdf_b%2FBAKALARSKA_PRACE_oficialni_verze_zpsdovsx.pdf&ei=GC2oU8zwCo2w7Aa4soDQCw&usq=AFQjCNG_ QUCPByS27o9LTHne-nPgsF9oLw

⁴⁸URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003, ISBN 80-7198-548-1. s. 48.

⁴⁹FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 15.

odpovídají na některé základní psychické potřeby rozvíjejících se dětí a souzní s nimi. Většinou na takové potřeby, které nemohou být ovlivněny dobou, v níž děti vyrůstají, které jsou v podstatě stále totožné: například vztah k rodičům, vztah k sourozencům... Dále na potřeby lásky, důvěry ve svět, na potřeby poznávání mezilidských vztahů, na potřebu zvládnutí strachu, a především na potřebu rozvíjet pocit životního smyslu.“⁵⁰

Pohádky usilují o to, aby popsaly jednu a tutéž psychickou skutečnost. Tato neznámá skutečnost je však natolik komplexní a obsáhlá a pro nás ve všech svých rozmanitých aspektech tak obtížně rozpoznatelná, že je třeba stovek pohádek a tisícových opakování, aby ji bylo možné vědomí zprostředkovat; a ani pak nebude toto téma nikdy vyčerpáno. Tuto neznámou skutečnost nazývá Jung Selbst (self; v českém překladu bytostné Já) - představuje zároveň psychický celek individuální a paradoxně i regulující centrum celého kolektivního nevědomí. Každý jedinec a každý národ však prožívá tuto psychickou realitu po svém.⁵¹ Věky přetrvávající pohádka má význam nejen výchovný poznávací a vzdělávací, ale také terapeutický - neomylně odpovídá na úzkostná traumata, která děti mohou prožívat, když se setkávají s nesrozumitelnými citovými reakcemi dospělých lidí. Pohádka může poskytnout vodítko, jak se orientovat v takových citových problémech. Co je však nejdůležitější: pohádky předkládají optimistické vidění světa, běhu událostí, vývoje vztahu.⁵² Když si dítě z nějakého důvodu nedovede představit budoucnost optimisticky, přestane se vyvíjet.⁵³

Pohádka je pro dítě zdrojem první informace o světě. Do toho světa patří zlo i dobro. Je zahrnuto do neskutečného příběhu. Zlo má protiváhu ve spořádanosti světa, co se jeho řádu vymkne, neobstojí. Potom pohádka směřuje k tomu, aby se *postupně, s překážkami a úsilím, znovu obnovil pořádek věcí a řád lidských vztahů*. Dítě se vždy ztotožní s dobrem. Dobro i zlo v pohádce je vpádem do jeho idylického světa, proto je dobré si pohádky přečíst dopředu a seřadit je podle krutosti a k jejich interpretaci použít laskavé čtení.⁵⁴ V pohádce se dítě setkává s krutými životními nesnázemi, které

⁵⁰ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 10.

⁵¹ FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 16.

⁵² ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 16.

⁵³ BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 124.

⁵⁴ Podle: HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Praha: Albatros, 1987.

patří k lidské existenci. Když se ale člověk boji nevyhýbá a tvrdošíjně čelí nečekaným a často nespravedlivým útrapám, přemůže všechny překážky a nakonec vyjde jako vítěz. *„Bezpečné“ příběhy se o omezení našeho bytí, smrti a stárnutí nezmiňují a zamlčují i touhu po věčném životě. Naproti tomu pohádka staví dítě přímo tváří v tvář základním dětským krizím. (smrt matky, starý otec – nastupuje mladý král...)... Na rozdíl od moderních dětských příběhů je zlo v pohádkách stejně všudypřítomné jako dobro... Právě tato dualita představuje morální problém, o jehož řešení musí člověk bojovat.*⁵⁵

I to nejspokojenější a nejšťastnější dítě prožívá řadu osobních nejistot. Jeho myšlení, ačkoliv také nabývá nových vlastností, nedokáže vyřešit zdaleka všechno to, co dítě v tomto věku potřebuje.⁵⁶ To si proto musí pomáhat, čím se dá, a nejvhodnější je v tuto dobu právě fantazie. Je to přesně ta doba, kdy je dítě na jedné straně mimořádně vnímavé pro pohádku a schopné porozumět její fantazijní látce, avšak na druhé straně je také nejvíce vydáno na pospas jejím důsledkům... Proto s pohádkou nespěchejte.⁵⁷ Je až zarážející, co všechno rodiče umožní svým dětem v tomto věku „vysledovat“, aniž by byli ochotni se zamyslet nad tím, jaký vliv to bude mít na jejich psychiku.

A při tom to je to nejhrubší hledisko – vybírat příběh tak, aby neuškodil. Všechny ty pohádky přece mohou mít i další, pro změnu žádoucí vliv na svého posluchače. *„Má-li příběh doopravdy upoutat pozornost dítěte, musí je bavit a vzbuzovat v něm zvědavost. Má-li mu však obohatit život, musí v něm podněcovat představivost, pomáhat mu rozvíjet rozumové schopnosti a vyjasňovat jeho pocity: být v souladu s jeho úzkostmi a tužbami: brát vážně jeho těžkosti a zároveň nabídnout dítěti řešení problémů, které dítě nejvíc matou. Musí se zkrátka vztahovat ke všem stránkám jeho osobnosti zároveň - a to tak, aby dětské trampoty nejenom nesnižoval, ale naopak doceňoval jejich závažnost a v dítěti současně podporoval sebedůvěru a důvěru v budoucnost...“*⁵⁸ Proto je v pohádce velmi důležitý hrdina, se kterým se děti okamžitě ztotožní a prožívají s ním

⁵⁵ BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 12.

⁵⁶ Myslí se závěr předškolního věku 6 let

⁵⁷ HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Praha: Albatros, 1987, s. 83.

⁵⁸ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749. s. 130.

příběh naivně. Hrdina je ten, kdo přichází obnovit pořádek.⁵⁹ *Otázka, již se dítě zaobírá, nezní: „Chci být dobré?“, ale „Komu se chci podobat?“ Rozhoduje se podle toho, do které postavy se celým srdcem vžije. Je-li tato pohádková postava velmi dobrým člověkem, pak se dítě rozhodne, že chce být také dobré.*⁶⁰ Co obvykle hrdina dělá? Velmi často je zachráncem své země nebo národa (před drakem, kouzelníkem), nebo najde poklad. Bývá také nevinnou obětí zla, občas vystupuje v přestrojení. *Hrdinské postavy se tedy projevují velmi rozmanitě: vidíme typ prostáčka, typ kejklíře, typ silného muže, typ nevinného a krásného mladíka, typ čaroděje, jemuž k některým činům dopomůže magie a k jiným síla a odvaha.*

*Z výsledků bádání dětské psychologie víme, že hlavní tendencí nevědomí v prvních zhruba dvaceti letech života je vybudovat silný jáský komplex a většina raných těžkostí v mládí pochází z poruch toho procesu, které způsobil negativní vliv rodičů nebo nějaká traumatická či jiná překážka.*⁶¹ Pro dítě je důležité, aby si „odžilo“ v pohádkách ty neskutečné příběhy. Pokud mu to rodiče neumožní a vyprávějí mu příběhy pravdivé, ve kterých žije, začne paradoxně trpět pocitem, že žije v odlišném duchovním světě než oni. Pak přesto, že jsou si ve skutečném prostoru velmi blízcí, citově se na čas ocitají jakoby v různých světadílech. Tak vzniká mezigenerační trhlina, kdy rodiče nejsou schopni přijmout dětský svět, ve kterém děti žijí. To se pak v pubertě projeví jako úniky do fantazie.⁶²

Díky tomu, že hrdina v pohádce je velmi rozmanitý, tak si svůj vzor může najít každé dítě. *„Dnes stejně jako dříve otevírají pohádky mysl nadaných i průměrných dětí, aby dokázaly ocenit všechny vyšší věci v životě, a odtud vede jen krok k potěše z literárních a uměleckých děl.”*⁶³ *Když jim vyprávíte o malém ubohém káčátku, pak všechny děti,*

⁵⁹FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 50.

⁶⁰BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 13.

⁶¹FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 47.

⁶²BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 67.

⁶³BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 25.

kteří mají komplexy méněcennosti, doufají, že i z nich budou nakonec princezny.⁶⁴ Když dítěti čtete pohádku Kocour v botách, ví, že i ten nejslabší může uspět. U pohádky Perníková chaloupka se Jeníček a Mařenka odpoutají od rodičů, a protože se drží správné cesty, všechno dobře dopadne.⁶⁵

Obdobně to vidí i Marie-Louise von Franz: *Funguje to přesně tak, jak má – příběh zprostředkovává životní model, který povzbuzuje, oživuje a nevědomě upomíná na všechny pozitivní životní možnosti.*⁶⁶ Dále autorka tuto myšlenku rozebírá. Zamýšlí se nad tím, *proč si nevědomí nebo přirozenost – nebo jak to chceme nazvat – s lidmi tak krutě pohrává.* Člověk se uzdraví a zase onemocní, je šťastný a opět přijdou zlé chvíle, princ ztratí svou milou a najde ji až na konci světa... *Kdyby to někteří lidé nakrátko nezažili, kdyby alespoň na chvíli nezahledli, jak to asi vypadá, když je všechno v pořádku, nikdy by nevydrželi trápení analytického procesu. Ve své temné cestě pokračují jen díky vzpomínkám na onen pohled do ráje.*⁶⁷ *Kdyby dětem nebyly nabízeny duchovní stimuly, tlumočící kulturně historickou zkušenost lidstva, vyrostli by potomci psychicky zakrnělí, a ty by pravděpodobně provázel hluboký pocit životní nejistoty, schizoidní nezakotvenosti, vedoucí nevyhnutelně k nebezpečné psychopatologii, která pozvolna nebo někdy rychle rozleptá i pevnou integritu osobnosti. Existují různé druhy duchovní stravy a bývají různě kvalitní.*⁶⁸

1.5.1 O Popelce⁶⁹ - psychologický rozbor pohádky⁷⁰

Z dívky, kterou trápí nevlastní sestry s macechou, se na konci příběhu stává budoucí královna. Děj je vybudován na úzkostech, obavách a nadějích. V pohádce je

⁶⁴FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 51.

⁶⁵BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000. 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901. s. 162.

⁶⁶FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 51.

⁶⁷Podle: FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602.

⁶⁸ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 11.

⁶⁹Motiv Popelky, vzestup z popela na královský trůn, vznikl v 9. století před naším letopočtem a pochází zřejmě ze staré Číny. Mnohokrát byl zpracován ústní lidovou slovesností, než mu dal francouzský pohádkář Charles Perrault v 17. Století dnešní podobu.

⁷⁰Podle: ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601.

nadržování nevlastním sestrám tak vyhocené, aby to v posluchači vzbudilo **rivalitu vůči sourozenci**. Dítě si pomyslí: „abych nedopadl jako Popelka, bylo by lepší, kdybych sourozence neměl, kdyby se sourozencům něco stalo a zemřeli“. Ovšem tato myšlenka netrvá dlouho, protože za myšlenkou zbavit se sourozenců, neodmyslitelně kráčí pocit viny a trest. Toto se ovšem odehrává jen v emocionálních procesech dítěte. Proto má Popelka terapeutické kouzlo: děti si uvědomí, že rivalita mezi sourozenci není nic výjimečného. A uleví se jim od pocitu viny. Klíčové podněty pro sourozeneckou rivalitu jsou například: žárlivost na mladšího sourozence, boj o přízeň rodičů a hlavně: děti vycítí i sebemenší náznaky protěžování jednoho ze sourozenců.

Druhým rysem pohádky je **problém čistoty a uklízení**. Tento problém bude zřejmě aktuální stále. V dětech se smysl pro pořádek objeví až v dospělosti, kdy si povedou vlastní domácnost. Do té doby berou děti čistotu spíše jako trest. Oni rodiče jim to tak často zprostředkovávají: „Zlobíš, za trest si uklidíš pokoj!“ Možná, že právě proto se mnoho předškoláček ztotožňuje s Popelkou, která musela vykonávat tu nejhorší práci. Posluhovat, uklízet, a když vše splnila na výbornou, dala jí macecha ještě horší, absurdnější úkol (přebírat čočku). Dívky ve svém vývoji prochází dvěma etapami ve vztahu k matce. V té první se maminka stává tou nejlepší, nejhodnější a nejmilovanější, kdy plní dceři každé přání. Ve druhé etapě, která přichází v předpubertálním věku, se drahocenná a milovaná maminka mění v macechu, která chce, aby dcera poznala svět i z druhé strany. Možná že na dceru i drobet žárlí, protože ona již ztratila krásu a mladost. Ale i to je pro dívky velmi důležité. Kdyby vztah matky neprošel druhou etapou a stále plnila rozmarná přání své dcery, mohla by dcera dopadnout stejně, jako v Popelce nevlastní sestry. Ty se ve verzi bratří Grimmů vlastně potrestaly samy, když si osekaly chodidla, aby se vešly do střevíčku.

Třikrát opakovaný bál symbolizuje tři proměny v krásnou a půvabnou dívku, ale zároveň tři návraty do špatných podmínek doma. Ale hlavně to má být veliká zkouška princovy lásky, bude-li mít Popelku i na třetím bále rád.

Nakonec zbývá vysvětlit symboliku střevíčku. Představuje sjednocení, usmíření a vítězství dobra, jak to děti neomylně chápou. Je důkazem kodhalení pravé identity Popelky. I to, že princ popelku spatří ušmudlanou uprostřed práce, a přesto se k ní

hlásí. Má dívkám říci, že než vstoupí do manželství, měly by znát toho druhého nejen naparáděného, ale také v každodenním světle.

1.5.2 O Červené karkulce - psychologický rozbor pohádky⁷¹

Podle Černouška je Červená karkulka příběh o pokušení a lykantropii.⁷² Karkulka není předškolačka, je o dost starší, je na konci pubertálního období, nemá zkušenosti s muži. Netuší, jaké nástrahy jí může přichystat svět dospělých. Karkulka je samostatná dívka, z lesa už nemá strach, touží po nových zážitcích. Proto, když ji matka pošle k babičce, bezstarostně odchází. Maminka, která si je vědoma nástrah světa, dává dívce poslední rady. Dívka svou nevyzrálost ukáže v rozhovoru s vlkem. Nepředvídá žádnou zradu, slušně se s ním baví, na vše pravdivě odpoví. Je to pro ni vítaná změna na cestě. Karkulka je ve věku, kdy se z dívky stává žena, cítí první vzrušení, to neznámé a tajemné ji přitahuje. Když se setkává s vlkem v chaloupce, získává **první zkušenost s mužským světem**, zažívá údiv, chvění, překvapení, zvědavost. Zároveň prožívá obavy a strach. Nechá se unášet představami, chová se pudově. A to ji přivede k tragickému konci, k sebezničení.

Vlk vždy představoval ničitele života, ve středověku ztvárňuje absenci lidských vlastností (u lidí psychicky nemocných). Zde představuje muže zlé, egoistické, nebezpečné svůdce, kteří touží po nevinnosti. Proto ve vyprávění bylo nutné nad vlkem zvítězit a zesměšnit ho.

Myslivec znázorňuje dobrou část mužského světa. Má otcovskou autoritu, zodpovědnost, nemyslí jen na sebe, přináší záchranu z bezvýchodné situace. Vlka zesměšní tím, že mu rozpárá břicho, naplní ho kamením a vysvobodí Karkulku s babičkou. Karkulka se podruhé narodí, získala cenné zkušenosti a stala se z ní mladá dospělá žena.

⁷¹Podle: ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601.

⁷² Lykantropie – bludná představa, při níž se pacient domnívá, že je zvířetem (Kolektiv autorů. *Slovník cizích slov: [slova známá & neznámá]*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993, 251 s. ISBN 8090164706.)

1.5.3 O Perníkové chaloupce - psychologický rozbor pohádky⁷³

Dnes se těžko vžijeme do takové hraniční situace, kdy rodiče děti neuživí, ale mnohé děti prožívají nedostatek citu v rodině. Jeníček s Mařenkou jsou malé děti, les vnímají jako strašidelný, obzvláště když se setmí. Prožívají **úzkost z opuštění**. To dokážou pochopit i děti v jednadvacátém století. Děti tuto úzkost zažívají už odmalička v rodině, když se probudí ve tmě a pláčem si přivolávají matku. Ve tmě vidí strašidla. Les vyvolává hrůzu z neznáma. Jeníček ukáže, že je chlap, vyleze na strom, uvidí světélko, jdou za ním a naleznou druhý domov, kde je všeho dostatek, obzvláště jídla. Už nemusí hladovět! Opakované hladovění a strach z hladu způsobilo regresi – vrácení se ve vývoji nazpět.⁷⁴

Pokračování příběhu odkrývá další moudrost. Ježibaba se netají tím, že chce děti vykrmit a sníst. Čímž se ukazuje, že **žít v nadbytku je stejně nebezpečné jako žít v bídě**. Vše dobře dopadne, děti se zachrání tím, že dokážou nezištně spolupracovat. Dítě si tak osvojí, že když je nejhůře, může se spolehnout na porozumění a pomoc od kamarádů. Paradoxem zůstává, že takováto **solidárnost mezi sourozenci** vzniká tam, kde v rodině schází porozumění, rodiče jsou chladní, nespravedliví a k dětem lhostejní. Jen v takových rodinách děti drží při sobě. Černoušek řekl: „*Duševně se vyvíjet neznamena pouze dobře se učit a zvládat školní úlohy na jedničky. Duševně se vyvíjet znamená růst k nezávislosti, zodpovědnosti, iniciativě a schopnosti spolupracovat.*“⁷⁵

1.5.4 Dlouhý, Široký a Bystrozraký - psychologický rozbor pohádky⁷⁶

Tato pohádka je u chlapců velmi oblíbená. Je to příběh o přechodu z dětství k dospělosti, který je plný konfliktů a nebezpečí. Dříve byly tyto proměny vtěleny do **rituálů**. Pomocí nich se dospívající zbavil dětských strachů a dokázal vykonávat dovednosti dospělých. Vlastně se podruhé zrodí. Černoušek se zamýšlí nad tím, co čeká chlapce, než se stane mužem. Je to volba partnerky, boj proti úzkostem, strachům, řešení obtížných úkolů... V pohádce je to znázorněno tak, že musí princeznu po tři noci

⁷³Podle: ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601.

⁷⁴Děti nezajímá nic jiného než jídlo. (Tak dítě vnímá v orálním stádiu vývoje 0-2roky.)

⁷⁵ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601. s. 87

⁷⁶Podle: ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 8000000601.

uhlídat. Pohádka chlapcům ukazuje, že k dosažení úspěchu je nutno riskovat. Princ nemá v pohádce jméno, aby se s ním mohli chlapci snadněji ztotožnit. Většinou si vybírá princeznu, která je nedostupná. On se cítí předurčený ji vysvobodit. (Chlapci, i když to tak nevypadá, jsou při hledání té pravé ovlivněni vztahem k matce, která je pro ně v některých ohledech nedostupná.) Princovi v plnění obtížného úkolu pomáhají tři tovaryši. Dlouhý znázorňuje rychlý pohyb po světě, Široký je známkou zdatnosti, v Bystrozrakém je zastoupen důvtip, chytrost a poznání. Černokněžník znázorňuje černou magii, která vítězí v noci. Obruče znázorňují svazující zlo, strach, útlum. Jsou tím také znázorněny zábrany u chlapce před první erotickou zkušeností (než se stane z dívky jeho žena). Ten, kdo ve zkoušce neobstojí, zkamení. Sochy děti vždy fascinovaly, protože v jejich fantazii dokážou obžít. Pohádka končí optimisticky, dodává chlapcům životní naději.⁷⁷

1.6 Pedagogický význam pohádek

V druhé polovině předškolního věku se u dítěte objevují výrazné prvky tvořivého myšlení. Nacházíme ho v originalitě, nápaditosti, kombinačních schopnostech. Zde nastupuje pedagogický význam pohádek. Příběhy totiž dětem „vytvářejí přirozené podmínky pro rozvoj tvořivého myšlení, protože není-li plně rozvíjena kreativita a představivost v tomto věku, stěží se tento dluh dohoní v obdobích pozdějších.“⁷⁸ V současnosti je předškolní vzdělávání pojímáno jako především celistvý proces. A právě pomocí příběhů je možné a žádoucí vytvářet integrované vzdělávací celky.⁷⁹ Pedagogický význam příběhů, který lze přiznat i pohádkám, spočívá v tom, že „příběh je jedním z přirozených, neautoritativních, a funkčních výchovně vzdělávacích prostředků, a to ať jde o příběh vyprávěný učitelkou či dítětem v konkrétní situaci, příběh literární, vyprávěný či čtený kdykoli během dne, či příběh, který je východiskem pro dlouhodobější společnou práci skupiny dětí. Prostřednictvím příběhu učitelka ušetří v průběhu dne spoustu pokynů, příkazů a zákazů, pouček i sankcí, a přesto může reagovat na náhle vzniklou situaci. Příběh rovněž umožňuje přirozenou integraci všech výchovných složek: informace a prožitku, původní zkušenosti s novým poznáním, reality

⁷⁷ sochy na konci pohádky ožijí

⁷⁸ SVOBODOVÁ, Eva. Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749. s. 131.

⁷⁹ Podle: SVOBODOVÁ, Eva. Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749.

*a fantazie, myšlení, intuice a citů, učení kognitivního i sociálního, života dítěte se životy ostatních bytostí, umožňuje propojení dětí různých věkových skupin a propojení dětí, učitelek i rodičů. Příběh současně umožňuje dětem uplatnit svoji dosavadní zkušenost a získat další a v neposledním děti zajímá, motivuje a podněcuje k aktivitě.*⁸⁰ Z literárních příběhů v předškolním věku dětskému uvažování nejvíce vyhovují pohádky, protože jejich děj se řídí jednoznačnými pravidly. Dobro vždy vítězí nad zlem. Děj je srozumitelný. Díky abstrakcím, obecným situacím a vztahům pomáhají pohádky dítěti pochopit reálný svět. I role postav jsou zde jasně vymezeny: jsou buď dobré, nebo špatné a zlé. Dítě zde jasně rozliší, jak se chovají dobří a jak zlí. V tomto světě se lze snadno orientovat a jistota dobrého konce je činí pro dítě bezpečným. Pohádky tak v dítěti uspokojují potřebu naděje, protože vše dobře dopadne. Pohádky mu pomáhají s vyhraněním identity, umožňují mu ztotožnit se s hrdinou, který má podobné problémy. Tím se dítě snáze vyrovná se svými špatnými pocity, vlastnostmi a projevy. Získává naději, že mu někdo pomůže, někdo ho bude milovat a nebude samo.⁸¹ A to přesně jsou důvody, proč je pohádka také výborným pedagogickým prostředkem, především v mateřských školách, kde už jsou jisté pedagogické cíle, ale přesto je ještě potřeba, aby si dítě přicházelo „jenom“ hrát. V případě, že učitelka zvolí formu dramatizace pohádky (příběhu), otvírá se pro děti díky jejich fantazii překvapivě reálný prostor. „Pohádka nám zde vytváří fiktivní prostředí s fiktivními postavami a jejich problémy a právě ona fiktivnost umožňuje učitelce a dětem řešit problémy často tolik podobné těm, které prožíváme ve skutečném životě, experimentovat v životních situacích a zkoušet, jaké důsledky přinese naše jednání, ale to vše bez skutečného rizika a dopadů ve skutečném životě.“⁸² Děti na rozdíl od dospělých dokážou v tomto věku brát svou hru velice vážně. Současně ale obvykle dokážou bez problému z této hry „vystoupit“. Díky tomu „práce s příběhem naprosto přirozeně vytváří podmínky nejen pro celistvost učení, ale současně i pro jistou vyváženost činností spontánních a řízených, činností statických a dynamických, verbálních a neverbálních, činností obtížných s činnostmi méně zatěžujícími, soustředěných a uvolněných, činností

⁸⁰ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749. s. 132.

⁸¹ Podle: VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

⁸² SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 9788026200208. s. 113.

*individuálních a skupinových, činností z různých oblastí (od poznávacích přes pohybové, umělecké, pracovní až k sociálním), činností předem připravených a improvizovaných.*⁸³ Při dramatizaci nejde o výsledek, o jakési zrežírované představení. Důležitý je právě ten tvořivý přístup, proces, který spočívá sice v „hraní role“, ale je postaven na základě vzájemné spolupráce. Děj není režírován, děj „vzniká“ v dané situaci. *„Příběh se pouze nevypráví, ale příběhem děti aktivně procházejí, zkoumají ho z různých úhlů pohledu, rozkrývají jeho různá řešení. Tím se rozvíjejí nejen intelektuální složky, ale i tvořivost, rozhodnost, samostatnost, odpovědnost, tolerance, empatie, komunikativnost a autentičnost osobnosti.*⁸⁴

2. MAPOVÁNÍ ZNALOSTI POHÁDEK

Pro svůj výzkum jsem vybrala 10 klasických pohádek, o kterých si myslím, že by je děti měly znát. Protože se u klasických pohádek můžeme setkat s několika různými variantami, zmiňuji se v následujících kapitolách o verzi, kterou jsem pro svůj průzkum zvolila, a současně uvádím i některé její další varianty. Pro úplnost a přehlednost jsou v závěru kapitoly také výsledky výzkumu pro danou pohádku a použitá nápověda.

2.1 Vybrané pohádky a postup jejich zpracování (obrázky pohádek)

2.1.1 O Popelce

V knize Nejznámější pohádky na dobrou noc od Charlese **Perraulta**, Popelku navštíví dobrá víla, která za ni přebere mák zamíchaný s prose, hrách s fazolemi a čočku s popelem. Také jí ochotně pomůže na bál. Mávnutím hůlky přebere smíchané věci, druhým mávnutím přemění Popelčiny skromné šaty v plesové a z dýně a myši jí vyčaruje kočár se služebnictvem. Na třetím bále Popelka škobrtne a ztratí střevíček, podle kterého ji princ najde.⁸⁵

V knize Špalíček veršů a pohádek od Františka **Hrubína** byl příběh pozměněn takto: Popelka má nevlastní sestry Adlinu a Aminu. Z úvodu pohádky vyplývá, že jim rodiče

⁸³ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749. s. 133.

⁸⁴ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 166 s. ISBN 9788073677749. s. 136.

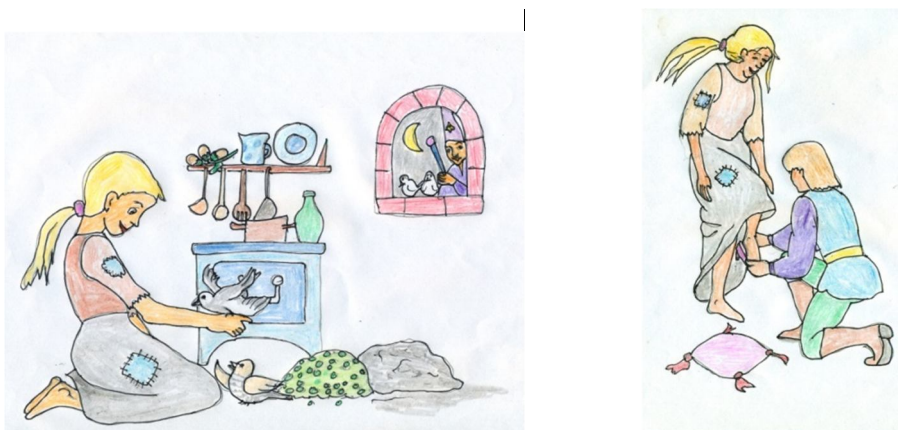
⁸⁵ Podle: PERRAULT, Charles. *Nejkrásnější pohádky: na dobrou noc*. Praha: Svojtka & Co., 2000. 80 s. ISBN 80-7237-367-6.

umřeli a ony samy hospodařily. Popelka místo plesu nemusí nic přebírat, protože má v domě nepořádek od rozmarných sester. Stařenka promění dýni v kočár...⁸⁶

V knize Mahulena Krásná panna od Jaroslava **Seiferta**, otec odchází do města a přinese, co mu cestou udeří o tvář. Je to větvička, která spadne do studny. Popelka volá do studny a prosí o větvičku. Potřikrát vyplave žabička, která jí podá jeden oříšek. V krásných šatech nejde na ples, ale do kostela. Aby ji nikdo neviděl, používá zaříkávadlo: Mlha za mnou mlha přede mnou... Třetí neděli po mši ztrácí Popelka střevíček před kostelem, kde je to natřené smolou.⁸⁷

Nejvíce se liší verze z knihy Pohádky od Boženy Němcové⁸⁸

Obrázek, který jsem použila ve výzkumu.

Tuto pohádku znalo 17 dětí (9 dívek, 8 chlapců) z 28, po nápovědě ji poznaly 4 děti. Pohádku neznalo 7 dětí.

Nápověda: Tady na tom obrázku je dívka, která přebírá hrách a čočku. Na druhém obrázku jí princ obouvá střevíc.

⁸⁶ Podle: HRUBÍN, F. Špalíček veršů a pohádek. Praha: Albatros, 1960. ISO D-04*01740.

⁸⁷ Podle: SEIFERT, J. Mahulena, krásná panna. Praha: Albatros, 1985, ISO 13-180-KMČ-85.

⁸⁸ Popelka od Boženy Němcové z počátku připomíná pohádku O perníkové chaloupce. Rodiče měli tři dcery Kasalu, Adlinu a Popelku, které potřikrát otec odvedl do lesa a chtěl je tam nechat. Popelka slyšela, co otec chystá, a tak si cestu třikrát označila - poprvé nití, podruhé popelem a potřetí hrachem, který sežobali ptáci. Popelka vylezla na strom, aby se rozhlédla. Pak šly za světýlkem, které je dovedlo k zámku, kde bydlel lidojed s lidojerkou. Dívky lidojedy zabily strašlivým způsobem, a potom tam ve třech hospodařily. Popelka dělala všechnu práci za své sestry, jako tomu bylo doma. Ve městě se dozvěděly, že princ pořádá velikou hostinu, na kterou jsou všichni zváni. I Kasala s Adlinou se tam vypravily, nakonec se tam dostala i Popelka, když našla tři tajné místnosti se třemi truhlami, ve kterých byly šaty. Při třetí hostině princ nechal natřít dlažbu okolo koně pryskyřicí, na které se Popelce přilepil střevíček. Podle: NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p.

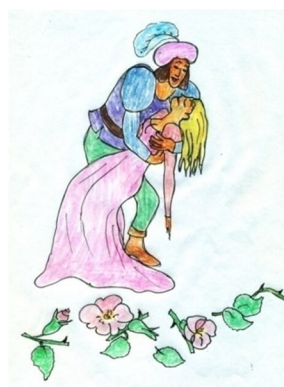
2.1.2 O Šípkové růžence

Osobně si myslím, že nejznámější verzí je Šípková Růženka od Františka **Hrubína** z knihy Špalíček veršů a pohádek. V království dlouho čekají na děťátko, narodí se jim dcerka Růženka. Na její křtiny pozvali tři víly. Víla z mokřin, která nebyla zvaná, předpověděla Růžence, že až dovrší 17 let, píchne se o trn a zahyne. Tuto kletbu zmírnila třetí víla na sto let spánku. V království byly pro jistotu zničeny všechny rostliny s trny. V den sedmnáctých narozenin princezna zašla do staré věže, kde našla stařenku, která zalévala květiny. Babička jí ustříhla větvíčku a zabalila ji do šátku. Růženka ve své komnatě netrpělivě vybalovala větvíčku a píchla se do prstu. Usnula a s ní celé království. Po sto letech zabloudil k zámku princ. Hned jak se k zámku dostal, růže před ním ustupovaly. Spící Růženku probudil polibkem a s ní i celé království.⁸⁹

U Charlese **Perraulta** v knize Nejznámější pohádky na dobrou noc je sudiček osm a místo růže vřetenko⁹⁰.

V Pohádkách bratří **Grimmů** začíná děj proroctvím žáby, která předpoví, že se královně narodí dcera. Na hostinu je pozváno 12 sudiček, 13. sudička přijde nepozvána. Opět se píchne o vřetenko. Princeznu se během sta let pokusí vysvobodit několik princů, ale všichni v trní zahynou. Po uplynutí sta let slyšel toto vyprávění od dědečka královic, který se nebál a vydal se Růženku hledat...⁹¹

Obrázek, který jsem použila ve výzkumu.

⁸⁹ Podle: HRUBÍN, F. Špalíček veršů a pohádek. Praha: Albatros, 1960. ISO D-04*01740.

⁹⁰ Růženka najde ve věži stařenku, která přede. Podle: PERRAULT, Charles. *Nejkrásnější pohádky: na dobrou noc*. Praha: Svojtka & Co., 2000. 80 s. ISBN 80-7237-367-6.

⁹¹ Podle: *Pohádky bratří Grimmů*. 4., upr. vyd. Překlad Marie Kornelová. Ilustrace Helena Zmatlíková. Praha: Albatros, 1990, 187 s. ISBN 80-00-00166-7.

Tuto pohádku znalo 18 dětí (11 dívek, 7 chlapců) z 28, po nápovědě ji poznalo 5 dětí. Pohádku neznalo 5 dětí.

Nápověda: Tady na tom obrázku dívka spí a bude spát sto let, dokud ji princ nepolíbí.

2.1.3 O Smolíčkovi

Právě ono volání Smolíčka (Za hory, za doly...) je z pohádky od Boženy **Němcové**. Smolíček bydlel u jelena, který odcházel na pastvu a pokaždé poučoval Smolíčka, aby nikomu neotevíral. Když přišly Jeskyňky poprvé, Smolíček jim neotevřel, jelen ho pochválil. Po druhé, když viděl Smolíček, jak se jeskyňky třesou zimou, slitoval se nad nimi a pootevřel jim dveře. Ony však vklouzly do světnice a chtěly Smolíčka unést, ten však přivolal jelena, který se pásł nedaleko. Také dostal od jelena pořádně co proto. Jeskyňky přišly i potřetí. Slibovaly, škemraly, třásly se zimou. Smolíček opět polevil a otevřel. Tentokrát ho jelen neslyšel, jeskyňky si ho vykrmily, řízly ho do prstu, zda je dost tlustý. Když ho nesly do pece, Smolíček opět volal. Jelen ho uslyšel a zachránil ho.⁹²

Tuto pohádku sepsal i Karel Jaromír **Erben**. Děj je téměř stejný, jen na místo jeskyněk odnesou Smolíčka jezinky. Dále je také poupravené volání Smolíčka a jezinek.⁹³

Obrázek, který jsem použila ve výzkumu.

Tuto pohádku znalo 12 dětí (5 dívek, 7 chlapců) z 28, po nápovědě ji poznalo 5 dětí. Pohádku neznalo 11 dětí.

⁹²Podle: NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p.

⁹³Podle: ERBEN, K. J. *České pohádky*. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76.

Nápověda: Tady na tom obrázku vidíš, jak se chlapec loučí s jelenem, se kterým bydlí. Někdo za ním přišel, když byl doma sám, víš kdo?

2.1.4 O Budulínkovi

V knize *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*, kterou sestavil kolektiv autorů, je pohádka O Budulínkovi zařazena pro svou jednoduchost a snadné čtení. Dědeček a babička vychovávají vnoučka Budulínka. Jednou musí na celý den odejít do lesa na dříví. Budulínek je sám doma. Nesmí nikomu otevřít. Budulínek jí hrášek, v tom přijde liška. Budulínek ji nechce pustit dovnitř. Když mu liška slíbí, že ho povozí na ocásku, otevře. Liška mu sní hrášek, povozí ho a uteče s ním do lesa. Dědeček s babičkou ho hledají, vezmou si housličky, bubínek, pytel a jdou do lesa. Slyší Budulínka plakat, začnou hrát a zpívat. Starou lišku začne bolet hlava, vyše postupně všechny malé lištičky. Dědeček je pochytá. Potom vyleze i stará liška, která skončí v pytli. Nakonec vyleze ponaučený Budulínek.⁹⁴

Stejný příběh vypráví i J. V. **Pleva**.⁹⁵ Jiná verze pohádky je od Josefa Stanislava **Menšíka** z knihy *Naše národní pohádky*. Liška za Budulínkem přijde třikrát. Dvakrát mu slíbí, že ho povozí na ocásku, ale místo toho mu sní polévku a kašičku. Když přijde potřetí, sní mu hruštičky, vozí ho na ocásku a uteče s ním do lesa. Dědeček s babičkou ho jdou hledat. Zpívají u nory, a když vystrčí hlavu lištička, babička ji chytne, a usekne jí hlavičku, pak ji hodí pod džber. Když všechny lištičky pochytali, vytáhli ponaučeného Budulínka.⁹⁶

⁹⁴Podle: Autor neuveden. *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, Mimočítanková četba.

⁹⁵Celý příběh je rozšířený o to, jak liška sebrala dědečkovi kohoutka, jak na hodinách pozná Budulínek poledne, co mu přinesou z trhu i o to, jak si s ním lištičky hrály hru na koutka. Příběh dál pokračuje tím, jak jim hajný dal štěňátko a kmotra koťátko, aby Budulínkovi nebyla smutná chvíle. Pak šla babička s dědou znovu na trh prodat kozu. Tentokrát už potrestaná liška nepřišla, ale Budulínek mlsal. Co našel, to ochutnal – med, cukr, škvarky, okurky, smetanu, rozinky. Rozbil hrnek s medem a bolelo ho břicho, musel s pravdou ven. Podle: PLEVA, J. V. Budulínek. Brno: Blok, 1986, ISO 47-015-86.

⁹⁶Podle: Kolektiv autorů. *Naše národní pohádky*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982, ISO 25-054-82.

Obrázek, který jsem použila ve výzkumu.

Tuto pohádku znalo 16 dětí (7 dívek, 9 chlapců) z 28, po nápovědě ji poznaly 2 děti. Pohádku neznalo 10 dětí.

Nápověda: Za klukem přišla liška a říkala: ... „Dej mi hrášku povozím tě na ocásku...”

2.1.5 O Červené karkulce⁹⁷

V knize Nejkrásnější pohádky na dobrou noc od Charlese **Perraulta**, je Karkulka dívka, která se ráda toulá, s každým si povídá. Maminka ji jednou pošle za babičkou, která je nemocná, aby jí poslala po Karkulce sirup z léčivých lesních bylin, kompot, švestkový koláč a láhev vína. Varuje ji, že v lese číhá vlk, který čeká na dívenky, které nechodí po cestě. Karkulka má strach, proto jde po cestě, uvidí krásnou jahodu. Chce ji utrhnout, maminka jí jahody trhat nezakázala, když ji ochutná, chce jich natrhat ještě víc. Sejde z cesty hluboko do lesa. Tam potká vlka, neví, jak vlk vypadá. Vede s ním zdvořilý rozhovor, ve kterém mu řekne, co má v košíčku, kam jde a kde babička bydlí. Vlk na nic nečeká, běží k babičce, kterou sežere, lehne si místo ní do postele, na hlavu si dá její čepec a brýle. Když přijde Karkulka, chraplavým hlasem jí pozve dál. Dívka se diví, jaké má babička divné ruce, uši, oči, zuby, a vlk ji láká blíž k posteli. Nakonec ji spolkne také. Vlk usne a strašně chrápe. Hajný, který jde okolo, si toho všimne. Rozpárá vlkovi břicho, ze kterého vyskočí babička s Karkulkou.⁹⁸

Další verze Červené Karkulky se liší v maličkostech, hlavní myšlenka se nemění.

⁹⁷ „Charles Perrault a bratři Grimmové mají nehynoucí zásluhu na tom, že pohádka o dívence, na kterou v lese číhá vlk, sežere ji, a nakonec z břicha šelmy vysvobodí myslivec, zdomácněla na evropském kontinentě... Existuje řada verzí Červené karkulky, které se liší v detailech, ovšem podstata vyprávění zůstává stejná. I František Hrubín se ve svém Špalíčku v příběhu o dívence s červeným čepečkem téměř vůbec neodchýlil od klasické verze pohádky...” ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 80-00-00060-1. s. 140.

⁹⁸ Podle: PERRAULT, Charles. *Nejkrásnější pohádky: na dobrou noc*. Praha: Svojtka & Co., 2000. 80 s. ISBN 80-7237-367-6.

Obrázek, který jsem použila ve výzkumu.

Tuto pohádku znalo 27 dětí (13 dívek, 14 chlapců) z 28. Pohádku neznalo 1 dítě.

2.2 Vybrané pohádky a postup jejich zpracování (úryvek z textu)

2.2.1 O Perníkové chaloupce

Ve svém výzkumu jsem použila úryvek z knihy Pohádky Boženy Němcové. **Němcová** zde vypráví pohádku, kde děti odvádí do lesa jejich tatínek, na žádost zlé macechy. Na strom přiváže palici, aby si děti myslely, že je s nimi v lese. Večer děti tatínka hledaly, došly jen k opuštěné palici. Aby našly cestu domů, vylezla Mařenka na strom, uviděla světélko a vydaly se tím směrem. Hladové děti našly chaloupku celou z perníku. Byla tma, natrhaly si perníček. V chaloupce bydlel dědek s ježibabou. Bába poslala dědka, aby se podíval, jestli někdo neujídá jejich chaloupku. Dědek nikoho neviděl. Děti se schovaly ve tmě. Ráno si chtěly znovu natrhat perník. Bába znovu poslala dědka. Ten děti uviděl. Děti utíkaly pryč, dědek běžel za nimi. Na cestě potkaly plečku, která jim poradila cestu domů. Když k ní přiběhl dědek, nejdříve dělala, že mu nerozumí a potom ho poslala na opačnou stranu. Macecha, když viděla, že se děti vrací domů, ze strachu před otcovým hněvem utekla.⁹⁹

Trochu jiná je Perníková chaloupka od Charlese **Perraulta** v knize Nejkrásnější pohádky na dobrou noc. Děti se ztratily v lese omylem, nebo možná to měl být trest pro Jeníčka, který si pořád stěžoval na to, že už mu chleba nechutná, že by si dal něco lepšího. Ráno začaly hledat cestu domů, našli však perníkovou chaloupku. Když se dosyta najedly,

⁹⁹ Podle: NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p.

dostaly žízeň, šly se napít k fontáně, ze které tekla limonáda. Tam je chytla ježibaba a zavřela Jeníčka do tmavé komory a z Mařenky si udělala služku. Když Jeníčka vykrmila, roztopila pec. Ukázala, jak se na lopatě sedí. Děti strčily ježibabu do pece. Utíkaly, až našly cestu domů, kde na ně čekali ustaraní rodiče.¹⁰⁰

V Perníkové chaloupce z knihy Pohádky bratří **Grimmů**, nalezneme další obměnu. Zde bydlí děti s otcem a macechou, která přemluví otce, aby zavedl děti do lesa a tam je nechal. Děti to však slyšely. Jeníček značil cestu křemínky (později drobky z chleba). Děti bloudily v lese dva dny, potom sledovaly bílého ptáčka, který je dovedl k perníkové chaloupce. Děti se pustily do perníkové střechy. Objevila se prastařenka...Mařenka zavřela prastařenku v peci. Děti utíkaly domů s pokladem, který našly v chaloupce. Macecha umřela, bez ní se jim žilo dobře a s pokladem ještě lépe.¹⁰¹

Ve Špalíčku pohádek vypráví František **Hrubín** Perníkovou chaloupku takto. Dřevorubec měl dvě děti, odešel, dlouho se nevracel. Děti ho šly hledat. Značily si cestu... Našly perníkovou chaloupku. Prozradil je holub. Děti vzali nohy na ramena, bába s dědkem běželi za nimi. Po cestě potkaly myslivce, který jim poradil cestu domů. Když k myslivci přiběhl dědek s bábou, myslivec dělal, že špatně slyší a nakonec je poslal na opačnou stranu. Doma děti našly smutného otce.¹⁰²

I zde si můžeme všimnout toho, co je pro všechny perníkové chaloupky stejné. Děti se ztratily v lese, jsou tam samy a bojí se. Najdou chaloupku celou z dobrot, když ji začnou pojídat, objeví se bába, která jim chce ublížit, nakonec vše dobře dopadne.

Úryvek, který jsem použila ve výzkumu.

„Tuto se dejte do lesa, tou cestičkou, však já dědka zdržím,“ řekla plečka a ukazovala dětem do lesa.

Děti utíkaly dále, a za chvíli přiběhl dědek a silně si odfukoval.

„Osobo,“ ptal se plečky, „neviděla jste tudy jít děti?“

„Pleju len,“ odpověděla žena, jako by mu byla nerozuměla.

„Osobo, já se vás ptám, jestli jste tudy viděla jít děti?“

„Až vypleju a uzraje, budem trhat.“

„Osobo, rozumějte pak, ptám se vás, jestli jste viděla tudy jít děti?“

„Až vytrháme, budem drhnout semeno a pak len močit.“

¹⁰⁰ Podle: PERRAULT, Charles. *Nejkrásnější pohádky: na dobrou noc*. Praha: Svojtka & Co., 2000. 80 s. ISBN 80-7237-367-6.

¹⁰¹ Podle: *Pohádky bratří Grimmů*. 4., upr. vyd. Překlad Marie Kornelová. Ilustrace Helena Zmatlíková. Praha: Albatros, 1990, 187 s. ISBN 80-00-00166-7.

¹⁰² Podle: HRUBÍN, F. *Špalíček veršů a pohádek*. Praha: Albatros, 1960, ISO D-04*01740.

„Osobo, cožpak nerozumíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“
„po vymočení prostírat a v peci sušit.“
„Osobo, vy jste snad hluchá, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“
„Nu, a po vysušení budem třít a po vytření vychlovat.“¹⁰³

Tuto pohádku podle úryvku znalo 11 dětí (5 dívek, 6 chlapců) z 28, na jinou verzi si vzpomnělo 11 dětí. Pohádku neznalo 6 dětí. (8 dětí znalo obě verze)

2.2.2 O kohoutkovi a slepičce

V knize České pohádky od Karla Jaromíra **Erbena**, nalezneme pohádku O kohoutkovi a slepičce. Kohoutek a slepička šli do obory na oříšky. Kohoutek vymyslel, že co kdo najde, bude rozděleno napolovic. První našla jádérko slepička a rozdělila se s kohoutkem. Potom našel jádérko kohoutek, chtěl ho rychle sezobnout, aby o tom slepička nevěděla. Uvázlo mu v krčku. Z posledních sil poslal slepičku pro vodu, pak se převalil na záda, nožkami vzhůru. Slepička běžela ke studánce pro vodu, ta ale chtěla od švadlenky šátek... Teprve nebe se nad kohoutkem slitovalo. Soslalo rosičku... Slepička s vodou utíkala za kohoutkem. Tomu, jakmile se napil, jádérko sklouzlo do krčku a už nikdy nebyl lakomý. V této verzi se neustále opakuje, co kdo za co chtěl.¹⁰⁴

V knihách od Boženy **Němcové** jsem našla hned dvě verze¹⁰⁵. Jedna je dosti podobná verzi od Erbena. Ve druhé verzi od Boženy Němcové šel kohoutek se slepičkou na jahody...¹⁰⁶ Slepička také běží ke studánce pro vodu, studánka však chce lipový květ, lípa chce od švadlenky šátek, švadlenka chce od královny Sáby hedvábí, královna chce za hedvábí střevice od ševce, švec chce od svině štětiny, svině chce od mlatců vydrolené zrní, mlatci chtějí za zrní smetanu od šafářky, ta chce za smetanu nůši trávy. Dál už pohádka nepokračuje, protože kohoutek umřel. V této verzi je opakování hodně zkráceno.¹⁰⁷

¹⁰³ NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p. s. 42

¹⁰⁴ Podle: ERBEN, K. J. *České pohádky*. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76.

¹⁰⁵ Z edičních poznámky vyplývá, že Božena Němcová si byla vědoma, že některé pohádky nejsou vhodné pro děti. Proto je sama přepracovala. Podle: Kolektiv autorů. *Naše národní pohádky*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982, ISO 25-054-82.

¹⁰⁶ Podle: NĚMCOVÁ, Božena. *Bylo, nebylo*. Praha: Albatros, 1984, ISO 13-718-84.

¹⁰⁷ Podle: NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p.

Úryvek, který jsem použila ve výzkumu.

„Louka řekla: „Nedám ti dříve travičky, dokud mi nevyprosíš z nebe rosičky.“

Slepička prosila:

„Nebe, nebičko, dej louce rosičky,

Louka dá krávě travičky,

kráva dá sladovníkovi smetany,

sladovnick dá svini mláta,

svině dá ševci štětiny,

švec dá střevíce švadlence,

švadlena dá šátek studánce,

studánka dá vody mému kohoutkovi.“¹⁰⁸

Tuto pohádku podle úryvku znalo 21 dětí (10 dívek, 11 chlapců) z 28. Pohádku neznalo 7 dětí.

2.2.3 Hrnečku vař!

Pro výzkum jsem zvolila variantu z knihy České pohádky od Karla Jaromíra **Erbena**. V pohádce žije stará vdova s dcerou v chatrné chalupě, jsou živý z jahod a z vajec, která prodávají na trhu. V zimě chodí do lesa na dříví. Jednou se stará roznemohla a tak musela jít do lesa mladá. V lese potkala žebračku, které dala svůj chléb. Od ní na oplátku dostala kouzelný hrneček. Doma ho hned vyzkoušely. Mladá odešla na trh a dlouho se nevracela. Stará měla hlad. A řekla: „Hrnečku vař!“ Než si došla pro miskou, kaše se valila na zem. Z leknutí zapomněla, co má říci. Než přišla mladá z trhu, bylo už kaše tolik, že kdo chtěl projet okolo domu, musel se prokousat.¹⁰⁹

Velmi podobný příběh je v Pohádkách bratří **Grimmů**. Pohádka se jmenuje Sladká kaše. Zde hrneček dostala malá, hladová dívka, která žila se svou matkou.¹¹⁰ Pohádku jsem našla i v knize Strom pohádek, kde Vladislav **Stanovský** a Jan **Vladislav** na úvod

¹⁰⁸ ERBEN, K. J. České pohádky. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76 14/45. s. 9.

¹⁰⁹ Podle: ERBEN, K. J. České pohádky. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76.

¹¹⁰ Podle: *Pohádky bratří Grimmů*. 4., upr. vyd. Překlad Marie Kornelová. Ilustrace Helena Zmatlíková. Praha: Albatros, 1990, 187 s. ISBN 80-00-00166-7.

pohádky přidali myšlenku: „*Přijde-li chudšas znenadání k něčemu dobrému, nezřídka se toho zase chce co nejrychleji zbavit.*“¹¹¹

Úryvek, který jsem použila ve výzkumu.

„...Žena si běžela rychle pro misku a lžíci do komory. Než se vrátila, kaše z hrnku utíkala na stůl, ze stolu na lavici a z lavice stékala na zem. Leknutím zapomněla, co má říci, aby hrneček přestal vařit. Kaše se hrnula jako povodeň. Už jí bylo ve světnici tolik, že žena musila utéci do síně. Za chvíli tekla kaše za ní i do síně a žena nevěděla kudy kam. Vylezla tedy na půdu a bědovala a hořekovala, co to nešťastná dcerka domů přinesla. Zatím bylo kaše víc a víc. Valila se ven dveřmi i oknem na náves, na silnici...“¹¹²

Tuto pohádku podle úryvku znalo 21 dětí (10 dívek, 11 chlapců) z 28. Pohádku neznalo 7 dětí.

2.2.4 O Koblížkovi

V knize Veselé pohádky a říkadla od Michaila **Bulatova** nalezneme pohádku Koblížek, která začíná tím, že dědeček dostal chuť na koblížky. Babička měla jen dvě hrstky mouky. Zaděkala těsto a usmažila na másle jediný koblížek. Pak ho dala na okno vychladnout. Koblížek se po chvíli na okně nudil. Seskočil na lavici a za chvíli už se kutálel. Na své cestě potkal zajíce, vlka a medvěda, hned jak Koblížka uviděli, dostali na něj chuť. Koblížek vždy začal zpívat písničku, a než se potom vzpamatovali, vždy jim utekl. Nakonec se přikutálel k lišce, která mu velmi lichotila. Koblížek hned spustil písničku. Liška mu řekla, že už je stará a špatně slyší, jestli by jí tu krásnou písničku nezazpíval ještě jednou na jejím nose. Opět ho pochválila, a tak ochotně začal zpívat i potřetí - na jazyku. Liška ho při tom spolkla.¹¹³

Další verze pohádek se liší jen v maličkostech.

Úryvek, který jsem použila ve výzkumu.

„... Po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,

¹¹¹ STANOVSKÝ, V., VLADISLAV, J. Strom pohádek. Praha: Albatros, 1999, ISBN 13-760-99.

¹¹² Autor neuveden: Pohádky pod stromček. Praha: Siesta, 1992, ISBN 80-900288-3-7. s. 7.

¹¹³ Podle: BULATOV, M. Veselé pohádky a říkadla. Praha: Lidové nakladatelství, 1989, ISO 26-008-89.

na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl,
já od vlka utekl...¹¹⁴

Tuto pohádku podle úryvku znalo 24 dětí (9 dívek, 15 chlapců) z 28. Pohádku neznaly 4 děti.

2.2.5 Dlouhý, Široký a Bystrozraký

V knize České pohádky od Karla Jaromíra **Erbena** začíná příběh tím, že starý král posílá syna do věže, kde je 12 obrazů, aby si vybral nevěstu. Princ si vybírá obraz za závěsem, kde je namalovaná smutná princezna, kterou hlídá černokněžník. Princ se vypraví do světa, hledat železný zámek. Zabloudí v hlubokém lese, ze kterého mu pomůže Dlouhý. Na planině potkají Širokého a Bystrozrakého, kteří mu pomohou najít železný zámek. Na zámku po tři noci hlídají princeznu. Vždy usnou a ráno před rozbřeskem ji Bystrozraký s Širokým a Dlouhým jdou hledat. Jednou je proměněna v žalud na dubu, který je vzdálen 100 mil od zámku. Podruhé je začarovaná do drahého kamene vzdáleného 200 mil. Po třetí objeví Bystrozraký zlatý prsten na dně moře 300 mil daleko. Každé ráno přichází černokněžník, když princeznu spatří, praskne mu železná obruč. Když praskne poslední obruč, promění se v havrana a odletí. Všichni, kdo se před princem pokusili princeznu zachránit, zkameněli. Po vysvobození ožili a doprovodili prince s princeznou na zámek, kde byla svatba.¹¹⁵

Jaroslav **Seifert** v knize Mahulena, krásná pana převyprávěl pohádky Boženy Němcové. V pohádce O Širokém, Dlouhém a Bystrozrakém se princ Matyáš doslechne o princezně, která si vezme toho, kdo ji po tři noci uhlídá... Vysvobozením pohádka nekončí. Všichni se vydávají na cestu k Matyášovu království, ale král za nimi posílá vojsko, protože nechce dát dceru chudákovi. Vždy když je už skoro vojsko dohoní, princezna vyčaruje z šátku hustý les, podruhé ze slzy řeku a potřetí otevře Široký hubu

¹¹⁴ ŠLAJER, J. Povídám pohádku. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1956, ČSN D-07215. s. 26-30.

¹¹⁵ Podle: ERBEN, K. J. České pohádky. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76.

a schová do ní celé vojsko. A tak dojdou šťastně do zámku. Tam vojáky Široký vykašlal a poslal domů se zprávou, že Matyáš je král.¹¹⁶

Jiří **Horák** v knize Čarodějná mošna vypráví pohádku Vysoký, Břichatý a Okatý. Princ se vydává do sousedního království vysvobodit princeznu. Jde na zapřenou, protože se otcové nemají rádi. V hospodě, kde chce přespat, se setkává se třemi žebráky (Břichatým, Okatým, Vysokým), které nikdo nechce do služby... Když král zjistil, co je zachránce zač, nechtěl mu svou dceru dát. Vystrojil hostinu, kterou museli do druhého dne sníst. Naštěstí měli Břichatého, úkol splnili a utekli s princeznou domů. Král poslal vojsko, které skončilo v hubě Břichatého. Posledního vojáka poslal Břichatý se vzkazem ke králi, aby mu pověděl, co viděl. Král se rozzlobil, uhodil do něj blesk a spálil ho na popel.¹¹⁷

Úryvek, který jsem použila ve výzkumu.

„... Bystře pohleděl oknem ven. „Však ji vidím! Sto mil odtud je les, prostřed lesa starý dub, a na tom dubě na vršku žalud – a ten žalud je ona... A když se slunce za horami začalo ukazovat, rozlítly se hřmotně dveře a černokněžník vešel do pokoje i potutelně se usmíval; ale když tu královnu spatřil, zamračil se, zabručel – a třesk! Jedna železná obruč na něm praskla a odskočila. Pak vzal pannu za ruku a odvedl ji pryč...”¹¹⁸

Tuto pohádku podle úryvku znaly 4 děti (2 dívky, 2 chlapci) z 28. Na jména postav si po náповědě vzpomnělo 11 dětí, neznaly děj pohádky. Pohádku neznalo 24 dětí.

Náповěda: V pohádce vystupují tři postavy. Jedna je hodně dlouhá, druhá je tlustá a třetí má zavázané oči šátkem. Vzpomeneš si, jak se jmenují?

2.3 Práce s dětmi

2.3.1 Cíle a výzkumné otázky

Cílem této práce je zmapovat znalost pohádek u předškolních dětí a zjistit, jakým způsobem se s nimi děti setkávají.

¹¹⁶ Podle: SEIFERT, J. Mahulena, krásná panna. Praha: Albatros, 1985, ISO 13-180-KMČ-85.

¹¹⁷ Podle: HORÁK, J. Čarodějná mošna. Praha: Albatros, 1981, ISO 13 – 737 – 81.

¹¹⁸ ERBEN, K. J. České pohádky. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76. s. 32.

Výzkumné otázky:

- 1) Máš nějaké sourozence? Pokud ano, je starší nebo mladší?
- 2) Máš doma nějaké knížky? Pokud ano, vzpomeneš si na nějaké?
- 3) Kterou z knih máš nejraději?
- 4) Čte ti maminka nebo tatínek před spaním pohádku?
- 5) Díváš se na pohádky i v televizi? Pokud ano, na jaké?
- 6) Jakou pohádku máš v televizi nejraději?
- 7) Setkáváš se s knihou i v mateřské škole?
- 8) Jsi rád/a, když vám čte paní učitelka pohádku? Pokud ano, dokážeš říci, proč jsi rád/a?
- 9) Přečtení pěti úryvků (viz příloha). (Perníková chaloupka, O kohoutkovi a slepičce, Hrnečku vař, O Koblížkovi, Dlouhý, Široký a Bystrozraký)
- 10) Přiřazování deseti obrázkových karet do dvojic podle pohádek (viz příloha obrázky). (Červená karkulka, O Smolíčkovi, O Budulínkovi, O Šípkové Růžence, O Popelce)

2.3.2 Charakteristika třídy

Výzkum byl provedený v Mateřské škole Zeyerova v Českých Budějovicích, ve třídě Pejsků. Tato třída se skládala z 28 dětí ve věku 6-7 let (13 dívek a 15 chlapců). Byly to převážně děti s odkladem školní docházky, nebo narozené na podzim. Školní vzdělávací program byl zaměřený na environmentální výchovu, tedy na výchovu k přírodě. Tuto třídu jsem si zvolila proto, že jsem ji navštěvovala při plnění povinné školní praxe a děti už mě znaly. Protože se jednalo o předškolní děti s odkladem, v době poledního klidu nespaly, nebo spaly jen krátce. Výzkum jsem tedy mohla provádět během odpočinku. Díky tomu si děti nemohly napovídat a měly patřičný klid.

2.3.3 Zvolené metody¹¹⁹

Tato práce prezentuje výsledky kvalitativního výzkumu, který řeší znalost pohádek dětí a kdo dětem pohádky zprostředkovává. Hlavním znakem kvalitativního výzkumu je proces střídání sběru dat, jejich analýzy a interpretace. Kvalitativní výzkum nepoužívá

¹¹⁹Podle: ŠEĐOVÁ, Klára a Roman ŠVAŘÍČEK. Jak psát kvalitativně orientované výzkumné studie. Kvalita v kvalitativním výzkumu. *Pedagogická orientace* [online]. 2013, vol. 23, issue 4, [cit. 2015-03-16]. DOI: 10.5817/pedor2013-4-478.

ke zhodnocení statistické metody, ty jsou nahrazeny: pravdivostí, důvěryhodností, přenositelností, spolehlivostí, potvrditelností. Znalost dětí jsem zkoumala v autentickém prostředí. Ke zkoumání jsem použila metodu rozhovoru. Cílem rozhovoru bylo získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu. Uvědomuji si, že výsledky nemohu zobecnit na celou populaci. Ke zjištění znalosti pohádky a zmapování zdrojů, odkud dítě pohádku zná, jsem použila výzkumné otázky (viz kapitola 2.3.1). Získané odpovědi jsem nahrávala na diktafon, ale protože jsem nezískala souhlas od rodičů dětí, používala jsem nahrávky jen pro svou potřebu, k přepsání rozhovoru. Pro lepší přehlednost jsem výsledky zpracovala do tabulky, ve které jsem se snažila objevit souvislosti a vztahy mezi zjištěnými skutečnostmi. Pro větší přehlednost jsem informace získané o dítěti přepsala do analytických příběhů a dílčích tabulek. Na tuto práci je potřeba se dívat realisticky, protože výpovědi dětí nemusí být pravdivé. Proto je nutno výsledky ověřit.

2.3.4 Popis práce

Při svém výzkumu jsem počítala s tím, že děti neudrží pozornost dlouho, proto jsem výzkum rozdělila na tři části. V první části jsem s dětmi vedla rozhovor. U rozhovoru jsem volila otevřené otázky, bylo jich celkem deset. Jejich srozumitelnost a časovou náročnost jsem si ověřila na dětech žijících v mém okolí. Poté jsem znění otázek upravila, aby co nejpresněji vyhovovaly dětské mentalitě. V druhé části práce jsem použila uzavřené otázky, úzce zaměřené na znalost úryvku z pohádky. Pro tuto část jsem vybrala celkem pět pohádek. Pohádky O kohoutkovi a slepičce, Hrnečku vař a O Koblížkovi jsou vhodné pro věkovou kategorii 3,5 – 4,5. Tyto pohádky většinou bývají zařazeny do sbírek pro malé čtenáře. Jejich úkolem je rozvíjet slovní zásobu. Zbylé dvě pohádky jsou většího rozsahu a jsou tudíž vhodné pro starší děti. Jedná se o pohádky: Perníková chaloupka, Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Podrobnému rozboru a znalosti dětí se věnuji v kapitole 2.2. Ve třetí části jsem použila metodu dedukce. Dětem jsem předložila deset obrázků (viz příloha obrázky). Dítě mělo za úkol uspořádat obrázky do dvojic, každá dvojice znázorňovala jednu pohádku. Dále mělo určit, o jakou pohádku se jedná. Pomocí obrázků, rozpoznávaly děti tyto pohádky: O Červené Karkulce, O Budulínkovi, O Popelce, O Šípkové Růžence, O Smolíčkovi. Děti předem neznaly seznam pohádek. Také druhou a třetí část jsem nejprve vyzkoušela na zkušebním

vzorku dětí. S každým dítětem jsem pracovala samostatně přibližně třicet minut. V části výzkumu, kde jsem pracovala s obrázky, jsem odhalila možnost nepravdivých odpovědí. Některé děti neznají pouze název pohádky, jiné ji neznají vůbec. Abych vyloučila možnost podvodu, používala jsem nápovědu (viz příloha).

2.3.5 Rozhovory s dětmi

V této části jsem zpracovala odpovědi dětí na otevřené otázky (viz kapitola 2.3.1) do analytických příběhů. Tyto rozhovory jsem zpracovala do dílčích tabulek. Pro lepší přehlednost a sledování závislostí, jsem odpovědi obodovala.

Čtení doma:

2 body - často, pravidelně, každý den

1 bod – když mají čas, jak kdy, občas

0 bodů – nečtou, spíš ne

Vhodné pořady v TV:

2 body – sleduje více jak 3 pořady pro děti

1 bod – sleduje 3 pořady pro děti a méně

0 bodů – televizi nesleduje

Čtení v MŠ:

2 body – spí v MŠ 4- 5 dní v týdnu

1 bod – spí v MŠ 1 - 3 dny v týdnu

0 bodů – spí v MŠ zřídka kdy.

Nevhodné pořady v TV:

2 body – sleduje filmy pro dospělé pravidelně

1 bod – sleduje filmy pro dospělé příležitostně

0 bodů – nesleduje filmy pro dospělé

Dítě číslo 1

Jedná se o dívku, která má mladšího bratra. Vlastní knihy Víla Amálka, Děti z Bullerbynu, Různé Encyklopedie o zvířatech, na víc knih si nevzpomněla. Nejraději si prohlíží Encyklopedie. Pohádky před spaním jí čte tatka i mamka podle toho, kdo má čas. Dává přednost Večerníčku před Animáčkem, nejraději má pohádky O mašinkách. V televizi se dívá na Princeznu Sofie, kterou má z pořadů nejraději. V mateřské škole je téměř každý den, jen v úterý jde po obědě domů. Je ráda, když jí paní učitelka při odpočinku čte pohádku, protože nemusí spát. Nejvíce se jí líbila četba z knihy Ronja, dcera loupežníka. Podle úryvku poznala pouze pohádku O Koblížkovi a Hrnečku vař. Perníkovou chaloupku podle úryvku nepoznala, ale po nápovědě dokázala říci děj jiné verze. Ty pohádky, kde přiřazovala obrázky a po té měla říci název, poznala všechny.

Dílčí tabulka č. 1

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	2	2	1	0

0... vůbec 1... občas 2... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	2	2	1	0	2	2	0

0... vůbec 1... znala 2... poznala

Dítě číslo 2

Jedná se o dívku. Z rozhovoru jsem zjistila, že má tři bratry, jeden je mladší a dva starší než je ona. Z knih, které má doma, si vzpomněla jen na knihu O Pejskovi a Kočičce. Rodiče jí doma nečtou, dívá se na televizi. Přednost dává Animáčku, nejraději má pohádku Transformers. Dále sleduje pravidelně Ordinaci v růžové zahradě a filmy, na které se dívají rodiče. Také se dívá na animované pohádky z DVD. Z ostatních pořadů v televizi má nejraději Scooby-Doo. V mateřské škole odpočívá 4dny v týdnu. Je ráda, když jim paní učitelka při odpočívání čte, protože se dozví hodně věcí a třída je při četbě potichu. V mateřské škole si oblíbila knihu Malá Čarodějnice. Pohádky podle úryvků poznala skoro všechny. U Perníkové chaloupky i převyprávěla verzi bez plečky. Jen u pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký potřebovala nápovědu, potom si vzpomněla na jména postaviček, ale pohádku nezná. Ve druhé části výzkumu přiřadila obrázky správně, ale neznala pohádku O Budulínkovi a O Smolíčkovi.

Dílčí tabulka č. 2

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	3	0	2	2	2

0... vůbec 1... občas 2... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	0	0	2	2	2	2	2	1

0... vůbec 1... znala 2... poznala

Dítě číslo 3

Jedná se o chlapce, o kterém jsem z rozhovoru zjistila, že má mladší sestru. Knih má doma hodně, ale nevzpomněl si na žádný název. Nejraději má knihu, kterou teď čtou v mateřské škole, to je kniha Ronja, dcera loupežníka. Rodiče mu doma nečtou.

Přednost dává Animáčku, nejvíce se mu líbí Šmoulové. Dále na televizi sleduje DVD, například Pat a Mat, Pepek námořník. V mateřské škole je pravidelně i na odpočinek. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte, ale nedokáže říci proč. Nejčastěji se setkává ve školce s knihami o zvířatech. Pohádky podle úryvků poznal skoro všechny. U Perníkové chaloupky i převyprávěl jinou verzi. Pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký neznal. Ve druhé části výzkumu obrázky přiřadil správně do dvojic. Téměř všechny pohádky podle obrázku poznal. Jen pohádku o Budulínkovi nepoznal, ani po nápovědě nevěděl, o čem pohádka je.

Dílčí tabulka č. 3

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	1	0	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	0	2	2	2	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 4

Jedná se o chlapce, který má mladší sestru. Ve své knihovně prý má knihu Prehistorie, Ze života zvířat, encyklopedie o zvířatech. Nejraději má Prehistorii. Někdy mu rodiče čtou před spaním z knihy Popletená sova. Přednost dává Večerníčku, nejraději má pohádku Krysáci. Také sleduje v televizi dokument O nebezpečných zvířatech. Nejvíce se mu líbí v televizi pohádka Příběh žraloka, animovaná pohádka o letadlech. V mateřské škole je pravidelně i na odpočinek. Je rád, když jim paní učitelka čte pohádky, protože jsou hezké. Nejčastěji se setkává v mateřské škole s knihami o zvířatech. Podle úryvku poznal jen pohádku O Koblížkovi a Hrnečku vař. Perníkovou chaloupku podle úryvku nepoznal, po nápovědě převyprávěl jinou verzi. Obrázky roztřídil správně, ale pohádku O Budulínkovi si nepamatoval a u pohádky O Smolíčkovi potřeboval nápovědu.

Dílčí tabulka č. 4

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné				
chlapec	1	1	2	2	0				
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)									
Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	1	0	2	1	0	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 5

Jedná se o chlapce, který má mladší sestru. V knihovně mají prý spoustu knih, vzpomněl si, že nějaké knihy jsou o zvířatech a také má knihu o dinosaurech, ta se mu i nejvíce líbí. Rodiče mu čtou před spaním jen občas, když je hodný. Nemohl si vybrat, jestli má raději Večerníček a nebo Animáček, nejvíce se mu líbí Transformers a ti šli v Animáčku. Někdy se dívá v televizi i na něco jiného, například: S čerty nejsou žerty, Za plotem. V mateřské škole pravidelně odpočívá. Je rád, když jim paní učitelka čte při odpočinku, protože to je zajímavé. Tvrdí, že se s knihou v mateřské škole nikdy nesetkal. Pohádky podle úryvků poznal skoro všechny, dokonce i u Perníkové chaloupky si vzpomněl, že ji zná i trochu jinak. Pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký podle úryvku nepoznal, ani si po nápovědě nevzpomněl na název postavíček. Obrázky ve druhé části výzkumu přiřadil správně, vzpomněl si téměř na všechny pohádky, jen pohádku O Smolíčkovi neznal ani po nápovědě. U Šípkové Růženky potřeboval nápovědu, potom si vzpomněl.

Dílčí tabulka č. 5

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	1	1	2	2	0

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulíněk	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Kobližek	Dlouhý
2	1	0	2	2	2	2	2	2	0

0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal

Dítě číslo 6

Z rozhovoru s touto dívkou jsem se dozvěděla, že je jedináček. Doma má hodně knih, ale vzpomněla si pouze na knihu - Co se jak udělalo. Prozradila mi, že si vyrábí vlastní knihu, která je její nejoblíbenější. Maminka jí čte před spaním, když má čas, což je skoro denně. Přednost dává Animáčku, nejraději má pohádku Winx a Oggy a Škodíci. V pokojíčku má svoji vlastní televizi, na které sleduje pohádky z DVD, ráda má reklamu s ovečkou. Ve školce odpočívá téměř každý den. Sama si v mateřské škole knihy neprohlíží. Je ráda když jim paní učitelka čte před spaním, protože jsou to hezké příběhy a také paní učitelka čte hezky. Pohádky podle úryvků poznala skoro všechny. Neznala pohádku Hrnečku vař a u Perníkové chaloupky si vzpomněla, že zná i jinou

verzi. Obrázky roztřídila správně a poznala kromě jedné všechny. Na pohádku O Budulínkovi si nevzpomněla ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 6

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	0	2	2	2	1(vlastní)

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	0	2	2	2	0	2	2

0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala

Dítě číslo 7

Jedná se o chlapce, který má starší sestru. Má doma spoustu knih, když jsem se zeptala na konkrétní název, po dlouhém přemýšlení, řekl, že má knihy o rybaření, potom zmínil knihu Spřízněnci čarodějů. Nejoblíbenější jsou knihy o Rybaření od Jakuba Vágnera. Oba rodiče mu čtou podle toho, kdo má čas. Tatka mu čte z knih o rybaření a s maminkou čtou Pana Tau. Přednost dává Večerníčku, nejraději má pohádku Bob a Bobek. Na televizi se dívá na Děčko a na pohádky z DVD vyjmenoval Z pekla štěstí, S čerty nejsou žerty. V mateřské škole si nejčastěji sám prohlíží knihy o zvířatech, tráví zde i odpoledne. Je rád, když jim paní učitelka čte, protože se mu líbí, jak čte. Pohádky podle úryvku poznal všechny, dokonce si vzpomněl u perníkové chaloupky, že zná i jinou verzi. Obrázky roztřídil správně a vzpomněl si na všechny pohádky.

Dílčí tabulka č. 7

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	1	2	2	2	0

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal

Dítě číslo 8

Tento chlapec má dvě starší sestry. Doma mají hodně knih, ale vzpomněl si jen na Modroočka, tato kniha mu je i nejmilejší. Mamka mu ji někdy čte, ale jen občas. Nejvíce se mu líbí Animáček, na který se smí dívat jen za odměnu. Z dalších televizních pořadů se dívá na Červený traktůrek, Blesk McQueen. V mateřské škole téměř pořád tráví dobu i po obědě. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte, ale nedokáže říci proč. Knihy si sám v mateřské škole neprohlíží. Podle úryvku poznal jen pohádku

O Koblížkovi a u Perníkové chaloupky řekl, že zná jinou verzi. Obrázky přiřadil pouze k Červené Karkulce, s ostatními jsem mu musela pomoci. Po nápovědě si vzpomněl na pohádku O Budulínkovi. Ostatní pohádky nezná.

Dílčí tabulka č. 8

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	2	1	2	1	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	0	0	1	2	1	0	0	2	0
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 9

Jedná se o dívku, která má mladší sestru. V knihovně doma mají pohádkové knihy, Děti z Bullerbynu, Dědečku vyprávěj. Každý den jí někdo čte, nejvíce mamka. Na Večerníček ani na Animáček se nedívá, před spaním má pouze čtené pohádky. V televizi sleduje seriál Marley a Já, také má ráda pohádku Ledové království. Po obědě tráví čas v mateřské škole 4 dny v týdnu, občas si prohlíží knihy o zvířatech. Líbí se jí, když jim při odpočinku paní učitelka čte, protože jsou to hezké věci. (Ronja, dcera loupežníka - tu čtou teď.) Pohádky podle úryvku poznala skoro všechny. U Perníkové chaloupky si vzpomněla i na verzi bez plečky. Nepoznala pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ale po nápovědě si vzpomněla na názvy postavíček. Obrázky přiřadila správně, ale pohádku O Budulínkovi a O Smolíčkovi neznala.

Dílčí tabulka č. 9

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	2	2	1	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	0	0	2	2	2	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 10

Další rozhovor jsem vedla s dívkou, která má jednu starší sestru. Vzpomněla si, že mají doma v knihovně pohádkové knihy. Když jsem se ptala dál, zjistila jsem, že myslí knihy s klasickými pohádkami. Nejraději má knihy Bella a Sebastián a Hugo a podivuhodné

příběhy. Před spaním jí čtou knihu oba rodiče, někdy i její sestra. Nejraději má pohádku Scooby-Doo a Šmouly. V mateřské škole je skoro pořád i na odpočívání, je ráda, když jim paní učitelka čte, protože prý nemusí spát. Pohádky podle úryvku poznala jen dvě: O kohoutkovi a slepičce, Hrnečku vař. U Perníkové chaloupky znala verzi, kde není plečka. Obrázky přiřadila správně a všechny pohádky znala.

Dílčí tabulka č. 10

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	2	2	1	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	2	2	1	2	2	0	0
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 11

Jedná se o dívku, která má mladšího bratra. Doma má v knihovně různé pohádky. Vzpomněla si jen na Medvídka Pú. Nedokázala říci, kterou knihu má nejraději. Před spaním jí čte tatka každý den. Raději se dívá na Animáček, nejraději má Scooby-Doo a Šmouly. Dále se dívá na Angelínu a Medvídka Pú. V mateřské škole je skoro každý den i po obědě. Je ráda, když jim paní učitelka čte před spaním, protože se prý nenudí. Knihy si sama v mateřské škole neprohlíží. Podle úryvků poznala pohádky O kohoutkovi a slepičce, Hrnečku vař, O Koblížkovi. U Perníkové chaloupky si vzpomněla na jinou verzi. Obrázky přiřadila správně, jedinou pohádkou, kterou neznala, byla pohádka O Smolíčkovi.

Dílčí tabulka č. 11

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	2	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	0	2	2	1	2	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 12

Tato dívka mi o sobě řekla, že má 6 sourozenců, všichni jsou starší. Z knih, co má doma, si vzpomněla jen na Bambiho. Nejraději má knihu Ronja, dcera loupežníka, kterou zná z mateřské školy. Rodiče jí doma nečtou. Přednost dává Animáčku, líbí se jí Scooby-Doo, ale nejraději má Simpsny a filmy o upírech, zprávy. Také se dívá na pohádky z DVD 101 Dalmatinů, Mauglí. V mateřské škole je skoro každý den i po obědě, knihy si sama v mateřské škole neprohlíží. Není ráda, když jim paní učitelka čte před spaním, raději by se dívala na televizi. Podle úryvku poznala pohádku O kohoutkovi a slepičce a O Koblížkovi. U Perníkové chaloupky si vzpomněla na jinou verzi. Obrázky nedokázala roztřídit. Bez nápovědy poznala jen Červenou Karkulku. S nápovědou si vzpomněla na pohádku O Smolíčkovi.

Dílčí tabulka č. 12

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	6	0	2	2	2

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulíněk	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	0	1	0	2	1	2	0	2	0

0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala

Dítě číslo 13

Tento chlapec má čtyři starší sourozence: dvě sestry a dva bratry. Vzpomněl si, že doma má knihy: Mach a Šebestová, Honzíkova cesta, Kubula a Kuba Kubikula. Nejraději má knihy Pejsek a Kočička, Hurvínek, Birlibán. Maminka mu čte každý den, tatka jen občas, když nemůže mamka. V televizi sleduje program Děčko – Phineas a Ferb, dále se také dívá na Simpsny, Transformers, Želvy Ninja, které má v televizi nejraději. V mateřské škole je skoro každý den i po obědě. Knihy si v mateřské škole sám neprohlíží. Je rád, že jim paní učitelka čte, ale nedokáže říci proč. Pohádky podle úryvku poznal skoro všechny. Pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký nepoznal, ale po nápovědě vyjmenoval tři postavičky. Obrázky ve druhé části přiřadil bez problémů, až na Popelku znal všechny pohádky.

Dílčí tabulka č. 13

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Chlapec	4	2	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	2	2	2	2	2	2	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 14

Jedná se o dívku, která má jednu starší sestru. Doma má knihu Ovečka Kudrlinka, kterou má i nejraději. Dříve jí prý rodiče četli víc, teď už moc ne. O víkendu se dívá na Animáčka, jinak sleduje Smíšky. V televizi sleduje pohádky Scooby-Doo, Flinstounovi a Spongebob, kterého má nejraději. V mateřské škole je skoro každý den i po obědě. Občas si prohlíží knihu o zvířatech. Je ráda, když jim paní učitelka čte, protože se alespoň nenudí. Podle úryvku poznala téměř všechny pohádky, dokonce i u Perníkové chaloupky si vzpomněla, že ji zná i trochu jinak. Neznala pohádku O kohoutkovi a slepičce. Obrázky správně roztřídila, bez nápovědy znala pohádku O Červené Karkulce a O Smolíčkovi. S nápovědou si vzpomněla na pohádku O Budulínkovi a O Popelce. Na Šípkovou Růženku si nevzpomněla ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 14

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	1	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
1	0	2	1	2	2	0	2	2	2
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 15

Tento chlapec mi o sobě prozradil, že má starší sestru. Doma má hodně knížek, vzpomněl si na Pejska a Kočičku. Maminka mu čte pohádky jen málo. Nejraději má Večerníček – Včelí medvídky. Na televizi moc nekouká, raději si hraje s legem. Nejraději má pohádku Tom a Jerry. V mateřské škole je čtyři dny i po obědě. S knihou se setkává v mateřské škole jen při odpočinku. Líbí se mu, když jim paní učitelka při odpočinku čte, ale raději chodí po obědě. Podle úryvku poznal pohádku O Koblížkovi, Hrnečku vař a

O Perníkové chaloupce, kde znal i jinou verzi. Nezná pohádku O kohoutkovi a slepičce a u pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký si po nápovědě vzpomněl jen na postavičky. Obrázky roztřídil bez problémů, poznal téměř všechny pohádky. Jen na pohádku O Šípkové Růžence si nevzpomněl ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 15

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	1	1	2	1	0

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	0	2	2	2	2	0	2	2	1

0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal

Dítě číslo 16

Jedná se o chlapce, který má dva starší sourozence: jednu sestru a jednoho bratra. Z knih, které má doma, zmínil Pejska a Kočičku, knihu o krtečkovi a o dinosaurech, tu má i nejraději, protože si na ně rád hraje. Před spaním si čte sám. V televizi sleduje jak Animáček tak i Večerníček, ten má radši. Líbí se mu Krakonošské pohádky. Dále v televizi sleduje dokumenty o zvířatech, pohádky na DVD a kriminálky. V mateřské škole je téměř každý den i po obědě. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte knihy, protože jsou to zajímavé a některé jsou legrační. Nejvíce se mu líbila kniha Malá čarodějnice. Z úryvků pohádek poznal jen pohádku O Koblížkovi, u pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký si po nápovědě vzpomněl jen na postavičky, ale pohádku nezná. Obrázky roztřídil bez mé pomoci, bez problémů poznal tři pohádky. Pohádku O Smolíčkovi poznal až po nápovědě, pohádku O Popelce nezná.

Dílčí tabulka č. 16

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	2	1	2	2	2

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	2	1	2	2	0	0	0	2	1

0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal

Dítě číslo 17

Tento chlapec má staršího bratra. Doma mají hodně knih, vzpomněl si na pohádkovou knihu O Červené Karkulce. Nejvíce se mu líbí kniha Hvězdné války. Rodiče mu čtou skoro každý den. Přednost dává Večerníčku, nejoblíbenější pohádka je Štaflík a Špagetka. Dále v televizi sleduje Hvězdné války, Lovce draků a seriál Grimm, který se mu líbí nejvíce. V mateřské škole je skoro každý den i po obědě. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte před spaním, ale nedokáže říci proč. Podle úryvku poznal pohádku O Kohoutkovi a slepičce, Hrnečku vař a O Koblížkovi. U Perníkové chaloupky zná verzi bez plečky. Pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký nezná, ale po nápovědě si vzpomněl na postavičky. Obrázky přiřadil správně, podle obrázků poznal skoro všechny pohádky, jen pohádku O Budulínkovi nepoznal ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 17

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	1	2	2	2	2

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	0	2	1	2	2	2	1

0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal

Dítě číslo 18

Tento chlapec má mladší sestru. Doma v knihovně mají hodně knih, jmenoval pohádky O Červené Karkulce, O kůzlátkách. Nejvíce se mu líbí pohádka O Červené Karkulce. Když je u babičky, tak mu čte babička, maminka mu čte někdy, když má čas. Sleduje Večerníček, nejraději má pohádku Racochejl. Na pohádky v televizi se dívá rád, uvedl například tyto seriály: Spongebob, Malý princ, Scooby-Doo, Simpsnové. Pohádku Datel Woody, Transformers ty má nejraději. V mateřské škole většinou tráví i odpoledne. Knihy si sám neprohlíží, ale je rád, když jim paní učitelka čte před spaním, protože si může představovat děj. Z úryvků poznal pohádky O kohoutkovi a slepičce, Hrnečku vař, O Koblížkovi. Z Perníkové chaloupky stručně převyprávěl jinou verzi (děti našly zlato). U pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký si po nápovědě vzpomněl na názvy postaviček,

ale děj neznal. Roztřídit obrázky mu nedělalo problém, pohádky poznal všechny, ale u pohádek O Popelce, O Šípkové Růžence a O Smolíčkovi potřeboval nápovědu.

Dílčí tabulka č. 18

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Chlapec	1	1	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
1	1	1	2	2	1	2	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 19

Tento chlapec na sebe v rozhovoru prozradil, že má staršího bratra. Doma v knihovně mají pohádky o dinosaurech, O třech kůzlátkách, Pejsek a kočička, tuto knihu má i nejraději. Maminka mu čte pravidelně. Přednost dává Večerníčku, nejraději má pohádky o Rumcajsovi. Moc se na televizi nedívá, když si ji zapne, sleduje program Děčko, líbí se mu seriál Gumídci. V mateřské škole většinou tráví i odpoledne. Rád prohlíží knihy o zvířatech. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte, aby se nenudili. Podle úryvku poznal jen pohádky O kohoutkovi a slepičce a O Koblížkovi. U pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký si po nápovědě vzpomněl na názvy postaviček. Z obrázků vybral správné dvojice jen u pohádky O Červené Karkulce a O Budulínkovi. Ostatní pohádky nepoznal ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 19

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
chlapec	1	2	2	1	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	0	0	2	2	0	2	0	2	1
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 20

Tento chlapec má staršího bratra. Vzpomněl si na knihy: Vodníci v Čechách, Jezeček Dupálek, Kocour v botách a Neználek, který je jeho nejoblíbenější. Čte mu maminka, když má čas. Dává přednost Animáčku, nejvíce se mu líbí Šmoulové. V televizi také sleduje pohádky Chaloupka na vršku, Draci v hrnci, nedělní pohádky a Broučky.

Nejraději má pohádku Obušku z pytle ven. V mateřské škole je po obědě čtyři dny v týdnu. Knihy si sám neprohlíží, ale čtenou pohádku poslouchá rád, protože se uklidní a usne. Podle úryvku nepoznal jen Perníkovou chaloupku, ale vzpomněl si na jinou verzi. Obrázky roztřídil bez problémů. U pohádky O Šípkové Růžence a O Popelce potřeboval nápovědu. Ostatní pohádky znal.

Dílčí tabulka č. 20

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné				
chlapec	1	1	2	2	0				
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)									
Popelka	Růženka	Smolíček	Budulíněk	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
1	1	2	2	2	1	2	2	2	2
0 ... vůbec 1 ... znal 2 ... poznal									

Dítě číslo 21

Tato dívka má mladšího bratra. Vzpomněla si, že doma mají knihy, kde je Červená Karkulka a bajka Liška a čáp. Jako nejmilejší knihu uvedla Lvího krále. Rodiče jí čtou jenom někdy. Přednost dává Animáčku, nejvíce se jí líbila pohádka o Bakuganech. Na televizi se moc nedívá, líbí se jí pohádka Malá mořská víla. V mateřské škole zůstává i po obědě jen tři dny v týdnu. Knihy si sama neprohlíží. Je ráda, když jim paní učitelka čte před spaním, protože ji to zajímá. Podle úryvků nepoznala žádnou pohádku, ale u Perníkové chaloupky znala jinou verzi. Obrázky roztřídila bez problémů, pohádky poznala skoro všechny, jen pohádku O Smolíčkovi neznala.

Dílčí tabulka č. 21

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	1	1	1	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulíněk	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	0	2	2	1	0	0	0	0
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 22

O této dívce jsem zjistila, že má mladší sestru. Doma mají různé knihy například Křemílka a Vochomůrku, pohádky o princeznách, knihu O Baletce, kterou má i nejraději. Pohádky jí čte mamka, když má čas. Ráda se dívá na pohádky i v televizi,

například: Princezna se zlatou hvězdou na čele, Tři oříšky pro Popelku, Princezna ze mlejna a nejraději má Šmouly a Popelku. V mateřské škole je po obě jen málo, když maminka potřebuje k doktorce. Ráda si ve školce prohlíží časopisy. Je ráda, když jim paní učitelka čte, protože jsou to hezké příběhy. Podle úryvku nepoznala pohádku O Perníkové chaloupce a Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Obrázky roztřídila bez problému, neznala ale pohádku O Smolíčkovi a O Budulínkovi.

Dílčí tabulka č. 22

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	1	0	2	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	0	0	2	0	2	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 23

O tomto chlapci jsem se dozvěděla z rozhovoru, že má mladšího bratra. Doma mají nějaké knihy a komixy, ale nedokáže říci žádný název. Nejraději má knihu Rychlé šípy, kterou zná z mateřské školy. Občas mu čte maminka, někdy si čte sám. Upřednostňuje Animáček, nejraději sleduje Šmouly. Dále v televizi sleduje strašidelné filmy pro dospělé a pořad Popletové. V mateřské škole je i po obědě každý den. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte, protože ho to baví poslouchat. Z pohádek podle úryvku nepoznal Perníkovou chaloupku, Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Podle obrázku poznal jen Šípkovou Růženku, ale až po nápovědě. Ostatní pohádky neznal.

Dílčí tabulka č. 23

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Chlapec	1	1	2	1	2
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	1	0	0	0	0	2	2	2	0
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 24

O této dívce jsem se dozvěděla, že má mladšího bratra. Doma mají pohádkové knihy, ve kterých jsou klasické pohádky, O Popelce, O Sněhurce, Hrnečku vař, O Mášence.

Maminka jí čte pravidelně. Raději se dívá na Večerníček, nejraději má pohádku Bob a Bobek. Dále se dívá na 101 Dalmatinů. Občas vidí Ordinaci v růžové zahradě. V mateřské škole je téměř každý den i po obědě. Je ráda, když jim paní učitelka čte, ale nedokáže říci proč. Z úryvků nepoznala Perníkovou chaloupku a u pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký znala pouze postavičky. Obrázky roztřídila bez problémů a všechny pohádky poznala.

Dílčí tabulka č. 24

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	2	2	1	1
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 25

Tento chlapec na sebe v rozhovoru prozradil, že má mladšího bratra. Doma mají knihy O Krtečkovi. Nejraději poslouchá pohádku, Jak se zvířátka vydala do světa. Rodiče mu pouští pohádky z rádia, ale někdy mu i čtou. Dává přednost Večerníčku, nejraději má pohádku Bob a Bobek a Kouzelnou školku. Dále sleduje v televizi DVD Pat a Mat. V mateřské škole je čtyři dny v týdnu. Někdy si tam prohlíží knihy o zvířatech. Je rád, když jim paní učitelka čte, protože lépe usne. Podle úryvku nepoznal Perníkovou chaloupku, ale vzpomněl si na jinou verzi. Pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký také neznal, ale po nápovědě vyjmenoval postavičky. Ostatní pohádky v této části znal. Podle obrázků poznal skoro všechny pohádky, až na pohádku O Smolíčkovi, tu nepoznal ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 25

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Chlapec	1	1	2	1	0
0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)					

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	2	0	2	2	1	2	2	2	1
0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala									

Dítě číslo 26

U tohoto chlapce jsem se dozvěděla, že má mladšího bratra. Vzpomněl si, že mají doma knihu Křemílek a Vochomůrka. Ale nejvíce se mu líbí Atlas hub. Rodiče mu nečtou, pouští si před spaním pohádky z rádia. Na Večerníček se nedívá, líbí se mu na Smíchově Spongebob a Scooby-Doo. Jako další uvedl pořady Zvířata v ZOO, filmy o dětech a program Děčko. V mateřské škole tráví 2 dny v týdnu i odpoledne. Sám si prohlíží knihy o zvířatech. Líbí se mu, když jim paní učitelka čte. Podle úryvku nepoznal pohádku Hrnečku vař a u pohádky Dlouhý, Široký a Bystrozraký si po nápovědě vzpomněl na názvy postavíček, ale pohádku neznal. Obrázky roztřídil bez problému, neznal pohádku O Budulínkovi a u Šípkové Růženky potřeboval nápovědu.

Dílčí tabulka č. 26

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Chlapec	1	0	1	2	0

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
2	1	2	0	2	2	2	0	2	1

0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala

Dítě číslo 27

Tato dívka na sebe v rozhovoru prozradila, že má staršího sourozence. Doma mají knihu o Rumcajsovi a o Hurvínkovi, tuto knihu má i nejraději. Doma jí občas čte maminka a někdy sestra. Dává přednost Večerníčku, nejraději má Krakonošské pohádky. Dále v televizi sleduje Kouzelnou školku, DVD o krtečkovi a Angličtinu s Hurvínkem, kterou sleduje nejraději. V mateřské škole je čtyři dny v týdnu i po obědě. Sama si prohlíží knihy o zvířatech. Je ráda, když jim paní učitelka čte, protože ji baví poslouchat. Z úryvků poznala jen pohádku O kohoutkovi a slepičce a Hrnečku vař. Obrázky přiřadila správně, ale pohádku O Smolíčkovi neznala a pohádku O Popelce poznala až po nápovědě z televizní verze pohádky.

Dílčí tabulka č. 27

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	1	2	2	0

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
1	2	0	2	2	0	2	2	0	0

0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala

Dítě číslo 28

Tato dívka o sobě prozradila, že má mladší sestru. V knihovně mají doma pohádkové knihy s klasickými pohádkami například O kůzlátkách, tato pohádka se jí nejvíce líbí. Doma jí občas čte maminka. Přednost dává Animáčku, nejraději má Tučňáky z Madagaskaru. Dále sleduje pohádky na DVD, ale žádné nevyjmenovala. Občas vidí Ordinaci v růžové zahradě, ale jen kousek, ráno vstává do mateřské školy. V mateřské škole tráví pravidelně i čas po obědě. Knihu si sama neprohlíží. Je ráda, když jí paní učitelka čte, protože se jí líbí výběr pohádky. Z úryvků nepoznala pohádku O Koblížkovi a Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Obrázky správně roztřídila, ale u pohádky O Smolíčkovi potřebovala nápovědu a pohádku O Popelce nepoznala ani po nápovědě.

Dílčí tabulka č. 28

	Sourozenci	Čtení doma	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV- nevhodné
Dívka	1	1	2	1	1

0 ... vůbec 1 ... občas 2 ... pravidelně (často)

Popelka	Růženka	Smolíček	Budulínek	Karkulka	Perníková	Kohoutek	Vař	Koblížek	Dlouhý
0	2	1	2	2	2	2	2	0	0

0 ... vůbec 1 ... znala 2 ... poznala

3. VÝSLEDNÁ ZJIŠTĚNÍ A POZOROVANÉ SOUVISLOSTI

3.1 Souhrnné zpracování získaných informací

Ve výzkumu jsem se zabývala otázkou, kdo nejčastěji zprostředkovává setkání s pohádkou. Zjištěné údaje jsem uspořádala do souhrnné tabulky č. 2. Hodnotila jsem čtyři vlivy: rodinu, televizi, mateřskou školu, zájem o knihu. Z výzkumu jednoznačně vyšlo, že největší vliv má na dítě mateřská škola. Hned za mateřskou školou, je další zdroj - televize, ale ta není vždy zaměřena na klasickou pohádku. Z výzkumu vyplývá, že rodina nejvíce ovlivňuje znalosti dítěte, přestože se vliv čtení v rodině umístil až na zadní příčce. Právě rodina utváří v dětech vztah ke knize, má vliv na výběr pořadů v televizi a na dobu, kterou dítě tráví před obrazovkou. Působení rodiny na dítě má rozdílnou kvalitu, která se těžko oboduje, ale její význam je dobře vidět ve znalostech dětí. Pro zajímavost jsem do souhrnné tabulky č. 2 doplnila počet knih, na které si dítě vzpomnělo během rozhovoru. Myslím si, že lze předpokládat, že dítěti, které je schopno vyjmenovat více knih, se doma více čte. Tam, kde rodina nefunguje, tam tuto úlohu supluje mateřská škola. Pro větší přehlednost jsem získaná data uspořádala do souhrnných tabulek a grafů.

3.2 Tabulky

Souhrnná tabulka číslo 1

Celková znalost pohádek u dětí

	Popel- ka	Růžen- ka	Smolí- ček	Budulí- nek	Karkul- ka	Perní- ková	Kohou- tek	Vař	Koblí- žek	Dlouhý...	Součet
01.	2	2	2	2	2	1	0	2	2	0	15
02.	2	2	0	0	2	2	2	2	2	1	15
03.	2	2	2	0	2	2	2	2	2	0	16
04.	2	2	1	0	2	1	0	2	2	0	12
05.	2	1	0	2	2	2	2	2	2	0	15
06.	2	2	2	0	2	2	2	0	2	2	16
07.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
08.	0	0	0	1	2	1	0	0	2	0	6
09.	2	2	0	0	2	2	2	2	2	1	15
10.	2	2	2	2	2	1	2	2	0	0	15
11.	2	2	0	2	2	1	2	2	2	0	15
12.	0	0	1	0	2	1	2	0	2	0	8
13.	0	2	2	2	2	2	2	2	2	1	17
14.	1	0	2	1	2	2	0	2	2	2	14
15.	2	0	2	2	2	2	0	2	2	1	15
16.	0	2	1	2	2	0	0	0	2	1	10
17.	2	2	2	0	2	1	2	2	2	1	16
18.	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1	15
19.	0	0	0	2	2	0	2	0	2	1	9
20.	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	17
21.	2	2	0	2	2	1	0	0	0	0	9
22.	2	2	0	0	2	0	2	2	2	0	12
23.	0	1	0	0	0	0	2	2	2	0	7
24.	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1	17
25.	2	2	0	2	2	1	2	2	2	1	16
26.	2	1	2	0	2	2	2	0	2	1	14
27.	1	2	0	2	2	0	2	2	0	0	11
28.	0	2	1	2	2	2	2	2	0	0	13
	38	41	29	34	54	33	42	42	48	17	

Souhrnná tabulka 1 zpracovává výsledky jednotlivých dětí, které jsou v dílčích tabulkách v kapitole 2.3.5.

Souhrnná tabulka 2

Vliv prostředí na znalost pohádky

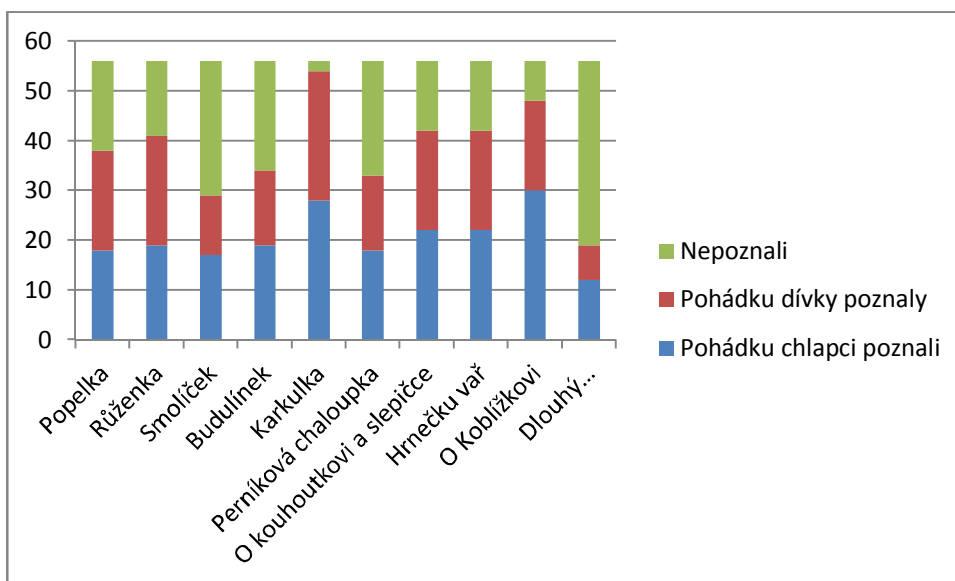
	Čtení doma	Zájem o knihu	Čtení v MŠ	Sledování TV- vhodné	Sledování TV nevhodné	Znalost pohádek	Poznámka
01.	2	4	2	1	0	15	
02.	0	3	2	2	2	15	3 sourozenci
03.	0	1	2	2	0	16	
04.	1	4	2	2	0	12	Zájem o prehistorii
05.	1	2	2	2	0	15	Zájem o dinosaury
06.	2	2	2	2	1	16	Jedináček, píše knihu
07.	2	4	2	2	0	20	
08.	1	1	2	1	0	6	
09.	2	5	2	1	0	15	
10.	2	4	2	1	0	15	
11.	2	2	2	2	0	15	
12.	0	3	2	2	2	8	6 sourozenců
13.	2	6	2	2	1	17	4 sourozenci
14.	1	2	2	2	0	14	
15.	1	2	2	1	0	15	
16.	1	4	2	2	2	10	Čte si sám, dinosauři
17.	2	3	2	2	2	16	
18.	1	2	2	2	1	15	
19.	2	4	2	1	0	9	Zájem o dinosaury
20.	1	4	2	2	0	17	
21.	1	3	1	1	0	9	
22.	1	6	0	2	0	12	Rádio
23.	1	2	2	1	2	7	Čte si sám
24.	2	3	2	1	1	17	
25.	1	5	2	1	0	16	Rádio
26.	0	3	1	2	0	14	Rádio
27.	1	3	2	2	0	11	Zájem o Hurvínka
28.	1	3	2	1	1	13	
	34		53	45	15		

Souhrnná tabulka 2 zpracovává výsledky jednotlivých dětí, které jsou v dílčích tabulkách v kapitole 2.3.5.

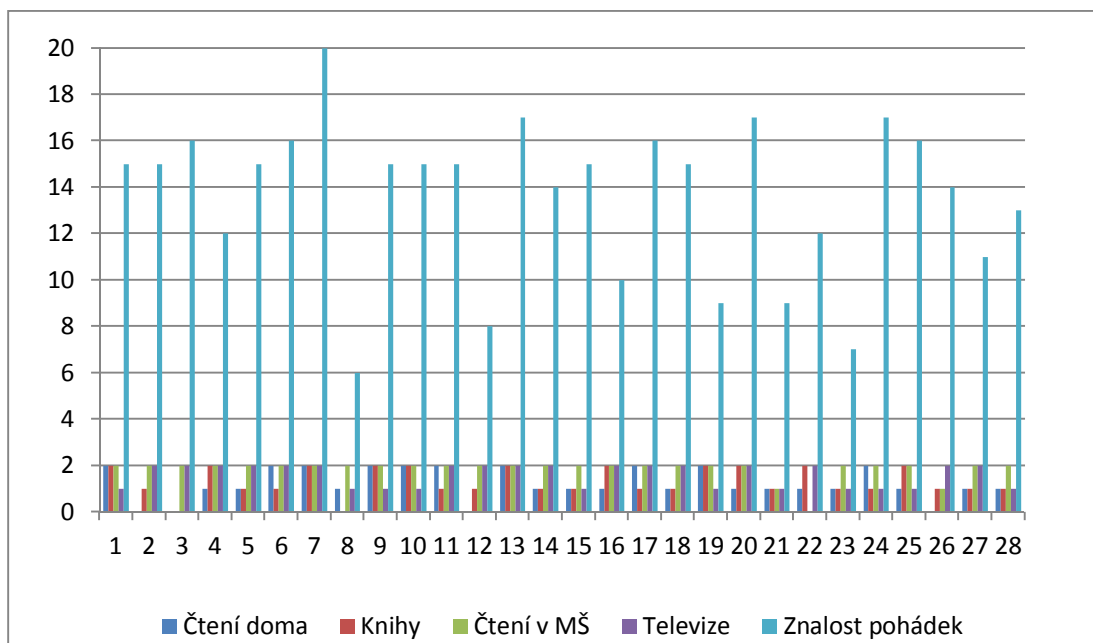
V souhrnné tabulce číslo 2 uvádím ve sloupci zájem o knihu počet knih, na které si dítě vzpomnělo při rozhovoru. Je vidět, že zájem o knihu je v souladu se znalostí pohádek.

3.3 Grafické znázornění

Graf číslo 1 (Znalost pohádek podle přidělených bodů.)

Graf číslo 2 (Porovnání znalosti pohádek s vlivy, které působí na dítě.)

Pro potřeby grafu jsem kvantifikovala **zájem o knihu** takto: 2 body- 4-6 knih,
1 bod – 2-3knihy,
0 bodů – 1 kniha.

3.4 Diskuze

Při porovnání teorie se skutečností docházím k některým zajímavým zjištěním:

Černoušek například uvádí: „*Když se děti zeptáme, které pohádky mají nejraději, málo kdy uvedou pohádky úplně moderní. Spíše se kloní k pohádkám, které přežívají staletí, nebo k jejich tematickému znovuoobnovení v souřadnicích moderní doby.*“¹²⁰ Nejprve jsem tomuto názoru chtěla oponovat, protože děti sledují ve velké míře různé dětské seriály a velmi si je oblíbily. Při výzkumu ale vyšlo najevo, že klasické pohádky znají také. Když jsem se jich zeptala na knihy, které mají doma, nejčastěji si vzpomněly na knihy o zvířatech, ale hned na druhém místě byly klasické pohádkové knížky.

Dále Havlínová varuje před příliš dramatickým přednesem: „*V žádném případě se nenechte svést k dramatickému přednesu. Nečtěte strašlivé věty strašlivým hlasem. Čtěte raději prostě, laskavě, jakoby ta zlá čarodějnice byla spíš jen nešťastná, zahořklá a protivná babka.*“¹²¹ A dále říká, že: je pohádka pro dítě zdrojem první informace o světě. Do toho světa patří zlo i dobro. Je zahrnuto do neskutečného příběhu. Zlo má protiváhu ve spořádanosti světa, co se jeho řádu vymkne, neobstojí. Potom pohádka směřuje k tomu, aby se postupně, s překážkami a úsilím, znovu obnovil pořádek věcí a řád lidských vztahů. Dítě se vždy ztotožní s dobrem. Dobro i zlo v pohádce je vpádem do jeho idylického světa, proto je dobré si pohádky přečíst dopředu a seřadit je podle krutosti a k jejich interpretaci použít laskavé čtení.¹²² Zdá se mi, že toto už pozvolna přestává platit. Protože děti jsou z televize zvyklé na akčnost a bez dramatického přednesu děti příliš nezaujmeme.

Marie-Louise von Franz uvádí, že pro malé děti jsou zvířecí příběhy mnohdy srozumitelnější a přístupnější: „*Při vyprávění pohádek jsem si všimla, že děti dávají v určitém věku přednost příběhu o zvířatech. Začne-li se s příběhy o princích a princeznách, které odnesl čert, zeptají se: „Co je to čert?“ atd. Potřebují to pořádně vysvětlit. Ale když řeknete: „Pes řekl kočce,“-poslouchají velmi napjatě. Zdá se tedy, že se jedná o základní materiál, nejhlubší a nejstarší formu vyprávění.*“¹²³ S tímto názorem

¹²⁰ ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek. Praha: Albatros, 1990. 185 s. ISBN 80-00-00060-1. s. 29.

¹²¹ HAVLÍNOVÁ, Miluše. Knížka pro rodiče o knížkách pro děti. Praha: Albatros, 1987, s. 82.

¹²² Podle: HAVLÍNOVÁ, Miluše. Knížka pro rodiče o knížkách pro děti. Praha: Albatros, 1987.

¹²³ FRANZ, Marie-Louise von. Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998. 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602. s. 28.

souhlasím. Ve třídě, kde byl výzkum prováděn, byla pohádka O Červené karkulce nejznámější. I ostatní pohádky se zvířaty nedopadly špatně.

Ačkoli se můj výzkum zabýval znalostí pohádek, nikoli jejich působením, nepřímo se potvrdilo, že psychologický i pedagogický vliv pohádek na děti (viz kapitoly 1.5, 1.6) je opravdu výrazný. Příkladem je dívka 12, která není ráda, když jí paní učitelka čte před spaním. Doslovně řekla: „Raději bych se dívala na televizi.“ Rodina jí nečte. Po konzultaci s třídní učitelkou jsem zjistila, že tato dívka má již druhý odklad, a zřejmě není schopna si čtený text vybavit ve fantazii. Při rozhovoru byla neklidná, nepozorná, nedokázala navázat oční kontakt.

3.5 Zajímavé souvislosti

Ze souhrnné tabulky 1 vyplývá, že ačkoliv se děti pohybují ve stejném prostředí (rodina, mateřská škola, vliv televize), tak jejich znalosti pohádek se velmi různí. Bude tedy záležet na intenzitě působení jednotlivých prostředí v kombinaci se zájmem a inteligencí dítěte.

Výzkum ukázal, že **nejméně známá pohádka** v této třídě je Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Pohádka je poměrně složitá a je zřejmě vhodnější pro starší děti. Je zajímavé, že děti znají hlavní představitele této pohádky, ale neznají děj. Domnívám se, že postavičky znají z pohádkových filmů, kde představují jen vedlejší role. (Arabela, Kozí příběh se sýrem, Večerníček – Do pohádky) Pohádku podle úryvku poznaly jen čtyři děti, (6, 7, 20, 14) tři z nich získaly ze znalosti pohádek více jak 16 bodů.

Jako **nejznámější pohádka** v této třídě vyšla Červená Karkulka, tuto pohádku nepoznalo pouze jedno dítě (23). Je to tím, že tato pohádka byla zařazena do třídního vzdělávacího plánu asi tři měsíce před tím, než byl výzkum prováděn. Znaly ji tedy i děti, které ve školce tráví pouze dopoledne.

Dále bych se chtěla zastavit u pohádky Perníková chaloupka. Do výzkumu byl zvolen příliš úzce specifický úryvek, na základě kterého poznalo pohádku pouze 11 dětí. Po prozrazení názvu pohádky dalších 19 dětí reagovalo tím, že pohádku zná jinak. Děti byly schopné pohádku stručně převyprávět. Objevilo se 8 dětí, které znaly jak úryvek, tak i jinou verzi. Proto jsem tuto práci obohatila o různé varianty použitých pohádek.

Při kvantifikaci v tabulce vznikla další skupina dětí, které za znalost pohádek obdržely 12 a méně bodů. Téměř u všech těchto dětí rodiče čtou doma málo nebo vůbec. Do této skupiny by měly patřit i děti 2, 3, 26, kterým rodiče nečtou. Ale tyto děti prokázaly dobré znalosti pohádek (13-16 bodů). Snažila jsem se o zdůvodnění této skutečnosti. Dítě 2 má tři sourozence, pohádky nemusí matka číst, ale vyprávět. Nebo mohlo slyšet pohádku od sourozenců.

Dítěti 3 pohádku zprostředkovává školka, v televizi nesleduje klasické pohádky. Takže buď má výbornou paměť a pamatuje si pohádky ze školky, nebo neodpovídal pravdivě.

U dítěte 26 je zřejmé, že čtení v rodině je nahrazené rádiem. Dobrý vliv rádia se potvrdil i u dalších dětí (22, 25), které mají také dobré znalosti pohádek, i když vliv prostředí je malý (viz souhrnná tabulka 2).

U dítěte 19 jsou znalosti pohádek slabé (9 bodů), přestože tomuto dítěti rodiče čtou. Mohlo to být způsobeno tím, že svůj zájem soustředí na dinosaury a klasické pohádky ho nebaví.

Úzce vyhraněný zájem pro jiný druh literatury nalezneme i u dětí 4, 16, 27. Tyto děti mají horší znalost pohádek, ale také jim rodiče méně čtou.

Ve výzkumu lze vysledovat souvislost, která ukazuje, že v rodinách, kde jsou starší sourozenci, se děti více dívají na nevhodné pořady. Na nevhodné pořady se dívá 10 dětí a z toho 6 dětí má staršího sourozence. (Děti číslo 2, 12, 13, 16, 17, 23)

Zajímavé je, že staršího sourozence má 14 dětí, přitom 8 dětí se na nevhodné pořady nedívá. Pravděpodobně na tom mají zásluhu rodiče. Hlídkají, na co se děti dívají v televizi.

Když jsem zjišťovala, jaké knihy mají děti doma, nejčastěji se opakovalo: pohádkové knihy, knihy o zvířatech, Pejsek a Kočička, Malá Čarodějnice, Ronja - dcera loupežníka.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na znalosti pohádek u předškolních dětí. V teoretické části jsem se zabývala pedagogickým a psychologickým vlivem pohádky na dítě předškolního věku. Zjistila jsem mimořádnou vhodnost pohádky pro dítě tohoto věku. V pohádce je ukryta mnoholetá moudrost a jen dítě dokáže z pohádek, díky své fantazii a hravosti, pochopit, co mu pohádka chce říci. Mě samotnou překvapilo, jak je pohádka dokonalá. Řídí se mnoha pravidly, která musí splňovat. Na pohádku padla veliká zodpovědnost, poučuje dítě v otázkách lenosti, odvahy, spolupráce... ale i sexuality a touhy něco dokázat. Pohádka svým způsobem přibližuje dětem léty prověřená přísloví: kdo nic nedělá, nic nezkazí; bez práce nejsou koláče.

Pro praktickou část jsem si vybrala 10 klasických pohádek, které jsem považovala za notoricky známé. K výzkumu jsem použila metodu rozhovoru, s přihlédnutím k věkové skupině, u které byl výzkum proveden. Práci jsem rozdělila na tři části. V první části jsem měla kratičký rozhovor, při kterém jsem získala informace o dětech. Ve druhé části jsem použila pět úryvků, které jsou charakteristické pro dané pohádky. Aby výzkum netrval dlouho, měly děti další pětici pohádek poznat podle dvojic obrázků.

Výzkum ukázal, že největší vliv na dítě a jeho znalosti má rodina a společné čtení, přestože při kvantifikaci dat vyšla až na posledním místě. Hraje tu roli kvalita, která se dá těžko obodovat. Zřejmě hraje roli i to, že čtení v rodině probíhá individuálně s jedním dítětem. Dítě se může plně soustředit, nic ho neruší. To v mateřské škole nelze zajistit. Přesto tam, kde rodina nečte, přejímá její roli mateřská škola. Televize, i když u ní dítě tráví hodně času, je pro dítě nedostatečným zdrojem informací o klasické pohádce. Tuto skutečnost by mohli změnit rodiče záměrným výběrem pořadů. Při rozhovoru s dětmi vyšlo najevo, že poslouchání rádia může být dalším zdrojem, který přináší dětem informace o klasické pohádce. Zvláštnosti u jednotlivých dětí se dají vysvětlit na základě informací z rozhovoru. (Jsou děti, které mají dobré předpoklady, aby pohádky znaly, ale neznají je. A naopak děti, které mají nedostačující předpoklady a pohádek znají hodně.) Určitě by bylo zajímavé výsledky ověřit na početnějším vzorku dětí. Ve třídě, kde jsem výzkum prováděla, většina dětí ve školce alespoň jedenkrát týdně spala. Vhodnější by bylo, srovnat výsledky s dětmi, které do školky nechodí, nebo tam vůbec nespí.

Přestože jsem vybírala známé pohádky, tak se znalost u dětí velmi lišila. Nejznámější pohádky v této třídě, byly: O Červené Karkulce a O Koblížkovi. Nejméně známá byla pohádka Dlouhý, Široký a Bystrozraký.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ:

Knihy:

1. Autor neuveden. *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*. 5. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, Mimočítanková četba
2. Autor neuveden: *Pohádky bratří Grimmů*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 13-777-90 14/42
3. Autor neuveden: *Pohádky pod stromeček*. Praha: Siesta, 1992. ISBN 80-900288-3-7
4. BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000, 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 8071062901.
5. BULATOV, M. *Veselé pohádky a říkadla*. Praha: Lidové nakladatelství, 1989. ISO 26-008-89.
6. ČERNOUŠEK Michal: *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1, 12/19
7. ERBEN, K. J. *České pohádky*. Praha: Albatros, 1976. ISO 13-102-KMČ-76 14/45
8. FRANZ, Marie-Louise von. *Psychologický výklad pohádek: smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. Vyd. 1. Překlad Jan Černý. Praha: Portál, 1998, 182 s. Spektrum (Portál). ISBN 8071782602.
9. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. Praha: Albatros, 1987.
10. HORÁK, J. *Čarodějná mošna*. Praha: Albatros, 1981. ISO 13-737-81 14/42
11. HRUBÍN, F. *Špalíček veršů a pohádek*. Praha: Albatros, 1960. ISO D-04*01740.
12. Kolektiv autorů. *Naše národní pohádky*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982.
13. Kolektiv autorů. *Slovník cizích slov: [slova známá & neznámá]*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993, 251 s. ISBN 8090164706.
14. NĚMCOVÁ, Božena. *Bylo, nebylo*. Praha: Albatros, 1984. 94 s. ISO 13-718-84.
15. NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p. s. 35-39. ISO 13-209-63.
16. PERRAULT, Charles. *Nejkrásnější pohádky: na dobrou noc*. Praha: Svojtka & Co., 2000. 80 s. ISBN 80-7237-367-6.

17. PLEVA, J. V. Budulínek. Brno: Blog, 1986. ISO 47-015-86 14/42.
18. SEIFERT, J. Mahulena, krásná panna. Praha: Albatros, 1985. ISO 13-180-KMČ-85.
19. STANOVSKÝ, V., VLADISLAV, J. Strom pohádek. Praha: Albatros, 1999. ISBN 13-760-99.
20. SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 9788026200208.
21. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 9788073677749.
22. ŠEĎOVÁ, Klára a Roman ŠVAŘÍČEK. Jak psát kvalitativně orientované výzkumné studie. Kvalita v kvalitativním výzkumu. *Pedagogická orientace* [online]. 2013, vol. 23, issue 4, s. 478-510 [cit. 2015-03-16]. DOI: 10.5817/pedor2013-4-478.
23. ŠLAJER, J. Povídám pohádku. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1956, ČSN D-07215.
24. URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003, ISBN 80-7198-548-1.
25. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

Internet:

1. KUŠLOVÁ, Petra. Pohádky a dítě předškolního věku. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2012. s. 53. Bakalářská práce, s. 12. Dostupný z WWW: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F350510%2Fpdf_b%2FBAKALARSKA_PRACE_oficialni_verze_zpsdovsx.pdf&ei=GC2oU8zwCo2w7Aa4soDQCw&usg=AFQjCNG QUCPByS27o9LTHne-nPqsF9oLw
2. NĚMEČKOVÁ, Pavlína. Pohádky Aloise Mikulky ve vztahu k tradiční stylizaci. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2008. 43 s. Bakalářská práce. s. 5-8. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/174277/pdf_b/bakalarka_--_komplet.txt 13. 2. 2015
3. SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Numinózní* [online]. Poslední verze 23. 3. 2015 [cit. 10. října 2014]. Dostupný z WWW: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/numinozni>
4. ŠTEFECHOVÁ, Veronika. Literární adaptace Perníkové chaloupky. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně, 2007. Bakalářská práce. s. 10. Dostupný z WWW: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F135527%2Fff_b%2FbakalarkaB.doc&ei=nhAPVZnNDYT2O_q6gJAF&usg=AFQjCNHN9FK9CUBIWipLDbDLqBMb7lnXkA&bvm=bv.88528373,d.ZWU 13. 2. 2015
5. WIKIPEDIE. *Pohádka*. [online]. Poslední revize 17. 5. 2014 [cit. 10. října 2014]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pohádka>.

Seznam příloh:

1. PŘÍLOHY:	69
1.1 Náповěda k pohádkám:	69
1.2 Obrázky	70
1.2.1 O Budulínkovi	70
1.2.2 O Červené karkulce	71
1.2.3 O Popelce	72
1.2.4 O Smolíčkovi	73
1.2.5 O Šípkové Růžence	74
1.3 Úryvky pohádek:	75
1.3.1 Perníková chaloupka	75
1.3.2 O kohoutkovi a slepičce	75
1.3.3 Hrnečku vař	75
1.3.4 O Koblížkovi	76
1.3.5 Dlouhý, Široký a Bystrozraký	76

1. PŘÍLOHY:

1.1 Náповěda k pohádkám:

O Budulínkovi

Náповěda: Za klukem přišla liška a říkala: ... „ Dej mi hrášku povozím tě na ocásku...”

O Popelce

Náповěda: Tady na tom obrázku je dívka, která přebírá hrách a čočku. Na druhém obrázku jí princ obouvá střevíc.

O šípkové Růžence

Náповěda: Tady na tom obrázku dívka spí a bude spát sto let, dokud ji princ nepolíbí.

O Smolíčkovi

Náповěda: Tady na tom obrázku vidíš jak se chlapec loučí s jelenem, se kterým bydlí.
Někdo za ním přišel, když byl doma sám, víš kdo?

Dlouhý, Široký a Bystrozraký

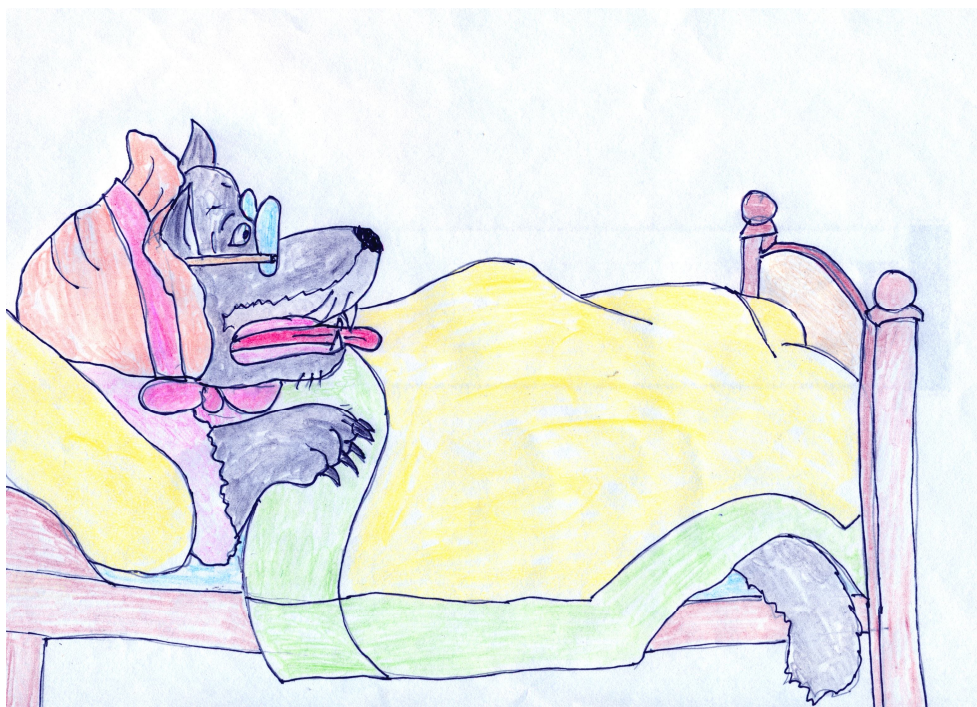
Náповěda: V pohádce vystupují tři postavy. Jedna je hodně dlouhá, druhá je tlustá a třetí má zavázané oči šátkem. Vzpomeneš si, jak se jmenují?

1.2 Obrázky

1.2.1 O Budulínkovi

1.2.2 O Červené karkulce

1.2.3 O Popelce

1.2.4 O Smolíčkovi

1.2.5 O Šípkové Růžence

1.3 Úryvky pohádek:

1.3.1 Perníková chaloupka

„Tuto se dejte do lesa, tou cestičkou, však já dědka zdržím,“ řekla plečka a ukazovala dětem do lesa.

Děti utíkaly dále, a za chvíli přiběhl dědek a silně si odfukoval.

„Osobo,“ ptal se plečky, „neviděla jste tudy jít děti?“

„Pleju len,“ odpověděla žena, jako by mu byla nerozuměla.

„Osobo, já se vás ptám, jestli jste tudy viděla jít děti?“

„Až vpleju a uzraje, budem trhat.“

„Osobo, rozumějte pak, ptám se vás, jestli jste viděla tudy jít děti?“

„Až vytrháme, bedem drhnout semeno a pak len močit.“

„Osobo, cožpak nerozumíte, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“

„po vymočení prostírat a v peci sušit.“

„Osobo, vy jste snad hluchá, ptám se vás, viděla-li jste tudy jít děti?“

„Nu, a po vysušení budem třít a po vytření vochlovat.“¹²⁴

1.3.2 O kohoutkovi a slepičce

„Louka řekla: „Nedám ti dříve travičky, dokud mi nevyprosíš z nebe rosičky.“

Slepička prosila:

„Nebe, nebičko, dej louce rosičky,

Louka dá krávě travičky,

kráva dá sladovníkovi smetany,

sladovník dá svini mláta,

svině dá ševci štětiny,

švec dá střevíce švadlence,

švadlena dá šátek studánce,

studánka dá vody mému kohoutkovi.“¹²⁵

1.3.3 Hrnečku vař

„...Žena si běžela pro miskú a lžíci do komory. Než se vrátila, kaše z hrnku utíkala na stůl, ze stolu na lavici a z lavice stékala na zem. Leknutím zapomněla, co má říci, aby hrneček přestal vařit. Kaše se hrnula jako povodeň. Už jí bylo ve světnici tolik, že žena musila utéci do síně. Za chvíli tekla kaše za ní i do síně a žena nevěděla kudy kam. Vylezla tedy na půdu a bědovala a hořekovala, co to nešťastná dcerka domů přinesla. Zatím bylo kaše víc a víc. Valila se ven dveřmi i oknem na náves, na silnici...“¹²⁶

¹²⁴ NĚMCOVÁ, Božena. *Pohádky Boženy Němcové*. [Vyd. 1.]. Praha: Státní nakl. dětské knihy, 1963, 314 p. s. 42.

¹²⁵ ERBEN, K. J. *České pohádky*. Praha: Albatros, 1976, ISO 13-102-KMČ-76. s. 7.

¹²⁶ Autor neuveden: *Pohádky pod stromeček*. Praha: Siesta, 1992, ISBN 80-900288-3-7. s. 7.

1.3.4 O Koblížkovi

„... Po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já od dědouška utekl,
já od babičky utekl,
já od zajíčka utekl,
já od vlka utekl...“¹²⁷

1.3.5 Dlouhý, Široký a Bystrozraký

„... Bystře pohleděl oknem ven. „Však ji vidím! Sto mil odtud je les, prostřed lesa starý dub, a na tom dubě na vršku žalud – a ten žalud je ona...A když se slunce za horami začalo ukazovat, rozlítly se hřmotně dveře a černokněžník vešel do pokoje i potutelně se usmíval; ale když tu královnu spatřil, zamračil se, zabručel – a třesk! Jedna železná obruč na něm praskla a odskočila. Pak vzal pannu za ruku a odvedl ji pryč...“¹²⁸

¹²⁷ ŠLAJER, J. Povídám pohádku. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1956, ČSN D-07215. s. 26-30.

¹²⁸ ERBEN, K. J. České pohádky. Praha: Albatros, 1976. ISO 13-102-KMČ-76. s. 32.